בס"ד

העלון לאברכי כולל, בני הישיבות ולכל לומדי התורה

האיחוד בחידוד

המאחד בקרבו חידודים ותשובות בהלכה ובאגדה

לע"נ ר' שמעון יהודה בן הגה"צ ר' אברהם יעקב (זיידל) עפשטיין זצוקלה"ה

פרשת בהעלתך תשע"ב

גליון ר"א שנה שישית

לע"נ
מורי ורבי ראש הישיבה
הגאון הגדול
רבי דוד יצחק מן זצוק"ל
בן הגאון רבי מרדכי ל"ב זצוק"ל
ראש ישיבת 'כנסת חזקיהו'
הונצח ע"י אחד התלמידים שיחי'

דבר תורה

"וַיַּעַשׂ כֵּן אַהֲרֹן אֶל מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה הֶעֱלָה נֵרֹתֶיהָ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה". במדבר ח' ג'.

רש"י על הפסוק מביא את דברי הספרי (ח' ה'), "ויעש כן אהרן. להגיד שבחו של אהרן שלא שינה", ורבים התקשו בדברי הספרי הללו, מה שבח הוא לאהרן קדוש ה', שהיה נביאם של ישראל מאז היותו בן שלוש שנים (שמו"ר ג' ט"ז ועוד), וכל מעשיו והנהגתו בקדושה ובטהרה, עד שנבחר לשמש לפני ולפנים בכהונה גדולה, עד שהתורה באה וכותבת עליו שלא שינה ממה שציוהו ה' ביד משה, וכי תעלה על דעתך שאהרן ישנה ויעשה אחרת ממה שציוהו ה'.

תירוצים רבים נאמרו על קושיה זו, כשה'חוט השני' העובר ביניהם הוא, שהמעלה של אהרן שלא שינה בכל פרטיה ודיניה של מצות ההדלקה, גם בדברים שאינם מעכבים, וגם במה שהיה צריך טירחה יתירה להידור ולמעלה, וגם בעצם ההדלקה שכשרה אף בכהן הדיוט, ואהרן לא שינה, שתמיד הוא עצמו הדליק את הנרות, ועשה את מצוותה באופן היותר טוב ומהודר.

המלבי"ם מבאר את הדברים בדרך 'רמז', ובאופן נפלא, ונביא בזאת את ביאורו.

בפרשת בראשית, כשאנו לומדים על עשרת המאמרות שבהם נברא העולם, כל מי שמתבונן יראה ויבחין, שבכל מאמר שה' אמר שיהיה כך, כותבת לנו מיד התורה 'ויהי כן', וכדוגמא (בראשית א' ו' - ז'), "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמָּיִם... וַיְהִי כֵן", וכן (שם ט'), "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקָּווּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל מָקוֹם אֶחָד וְתֵרָאֶה הַיַּבָּשָׁה וַיְהִי כֵן", הרי שכל המאמרות מסתיימות עם 'ויהי כן', מלבד המאמר הראשון שבהם, שעליו כתוב (שם ג'), "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר", ופלא הוא מדוע לא סיימה התורה כבכל שאר המאמרים 'ויהי כן'.

בתחילת בריאת העולם נאמר (שם ד'), "וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ", ומקשים המפרשים, מה שייך לשון הבדלה בדבר שאינו מעורב, שהרי אור וחושך הם שני מציאויות שונות שלא שייך כלל ערבוב ביניהם, א"כ מהו ה'ויבדל', ופירש"י, "אף בזה אנו צריכין לדברי אגדה. ראהו שאינו כדאי להשתמש בו רשעים, והבדילו לצדיקים לעתיד לבא", והוא מדברי הגמ' בחגיגה י"ב א' (וע"ע בשמו"ר ל"ה א'), "דאמר רבי אלעזר, אור שברא הקב"ה ביום ראשון, אדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו. כיון שנסתכל הקב"ה בדור המבול ובדור הפלגה, וראה שמעשיהם מקולקלים, עמד וגנזו מהן, שנאמר (איוב ל"ח ט"ו), וְיִמָּנַע מְרְשָׁעִים אוֹרָם. ולמי גנזו, לצדיקים לעתיד לבא, שנאמר וירא אלהים את האור כי טוב, ואין טוב אלא צדיק, שנאמר (ישעיהו ג' י'), אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב. כיון שראה אור שגנזו לצדיקים, שמח, שנאמר (משלי י"ג ט'), אוֹר צַדִּיקִים יִשְׂמָח".

לפי דברי חז"ל הללו, מבארים המפרשים מדוע לא נאמר בבריאת האור 'ויהי כן', היות ולבסוף לא היה האור לבאי עולם כפי שה' אמר, אלא רק חלק קטן ממנו נשמר ומאיר את העולם, על כן כתוב 'ויהי אור', שהיה בעולם אור.

המלבי"ם ב'תורה אור' בפרשתינו מאריך לבאר, שיסוד הקרבת הקרבנות הוא, שאדם מגיע לקרבת ה' על ידי שמעלה את חלקי נפשו החומריים וכוחותיו הגשמיים אל ה', שמקריב את נפשו בכל כוחותיו כליל על מזבח אהבת ה', אלא שתפקידם של בני שבט לוי והליכותיהם בקודש, גבוה מכל אלה, כי הם מוכנים להמשיך על העם את אור השכלה והנבואה וחכמת התורה, שהיא מיוחדת לנפש, והיא נצחית לעולם כנצחיות הנפש, וע"ז היה מצות הדלקת המנורה, שהוא מציין אור השכל ואור הנבואה אשר באורה נראה אור.

וכותב המלבי"ם שם, "שבעת העלה אהרן את שבעת נרות המנורה בקדש בהיכל, ירד אור הגנוז בשבעת קני מנורה אשר למעלה בקדש, שימלא את הבית באור השכינה ואור החכמה והנבואה... [ו]אם ימצא איש שימלא את לבו אורה, ויאיר מחשכי נפשו ע"י אור התורה והנבואה, אז עליו יזרח ה' וכבודו עליו יראה, וקרנים מידו לו מן המנורה הטהורה אשר ראה זכריה במראה שהיא נמצאת גם בעת החורבן...".

ולפי"ז מבאר המלבי"ם בדרך רמז את דברי הפסוק, שכאשר אהרן הדליק את המנורה, הרי יצא מהמנורה אור עצום ונורא, שהוא כמו האור שברא הקב"ה וגנזו לצדיקים, מה שה' רצה בתחילה שיהיה לעולם, אלא שגנזו מחמת הרשעים, ועל אור זה נאמר 'ויעש כן אהרן', שבאור זה התקיים ה'ויהי כן' על מאמר ה' 'יהי אור' שבבריאת העולם, וזהו שבחו העצום של אהרן קדוש ה', שהצליח לעשות את עבודת הדלקת המנורה כדת וכראוי, עד שהצליח להדליק את האור העצום שבו התקיים ה'ויהי כן' על מאמר הבריאה של 'ויהי אור', וזהו הביאור ב'שלא שינה'.

© כל הזכויות שמורות לכולל "דרשת ראש" - בס"ד

כתב חידה

לא נישאתי גם כשגדלתי,
ואת המצוה המיוחדת הפסדתי.

על ידי אימי את זיווגי מצאתי,
וממנה לבנים בארץ טמאה זכיתי.

בני הרבים שבמקרא מפורשים,
זכו להיות ראשי בתי דינים.

מי אני?

רמז: דמות הקשורה לפרשה

תזכורת:הקשר בין הדמות לפרשה הוא בהזכרתה או ברמיזתה בפרשה אן בפרש"י

מעשה רב

במוצאי חג השבועות כיסו עוגנים את הירח, ולא ניתן היה לקיים מצות 'קידוש לבנה'. בערב למחרת, כשהלבנה נראתה בתפארתה, לאחר תפילת ערבית, דפק ראובן על הבימה והכריז 'קידוש לבנה'.

בעודו יורד מהבימה פנה לשמעון ואמר לו, שלדעתו ראוי כעת לקדש את הלבנה, ולא להמתין למוצ"ש, היות ומוצ"ש יהיה אור ל"ג, ולא נכון להמתין זה כה רב. ואילו שמעון טען, שכפי שלעיתים ממתינים כמה ימים אחר הזמן שראוי לקדש, כדי להרויח את המעלה בקידוש במוצ"ש, אזי גם בשבוע זה כך ראוי לנהוג, שהרי עצם הענין שדוחין לקדש עד מוצ"ש, הוא משום שמעלת מוצ"ש דוחה מעלת זריזין, וכיון שכן, אין נפק"מ אם ממתינים יום יומים או יותר.

השיבו ראובן, שהנה בחודש מנחם אב, המנהג אצלינו שמקדשים את הלבנה במוצאי ת"ב, ולא ממתינים למוצ"ש, גם אם עדיין לא יעבור הזמן, וכנראה הטעם, שכאשר יש חשש שבהמתנה למוצ"ש עלול להיות שיפסידו לגמרי את המצוה, עדיף לעשותה מיד ולא ממתינים, ועל כן, גם במקרה זה, יש מקום לחוש אולי במוצ"ש יהיה מעונן או ישכחו ויפסידו את המצוה.

אם הזמן האחרון הוא במוצ"ש, טען שמעון, אני מסכים עמך שיש לחוש שמא יהיה בו אונס, ועל כן נקדש מיד ולא נמתין, אבל אם גם אחר המוצ"ש ישנו עוד יום או יומים לקדש, אין כל סיבה לדחות מעלת מוצ"ש, מהחששות האמורים, ולגבי מוצאי ת"ב, אולי יש טעמים אחרים שיש ענין לקדש אז

השאלה היא, הצדק עם מי ?

חילוקא דרבנן

כתיב (במדבר ח' כ"ה), "וּמִבֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצְּבָא הָעֲבֹדָה וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד", ופרש"י, "ולא יעבוד עוד. עבודת משא בכתף, אבל חוזר הוא לנעילת שערים ולשיר...", ומבואר שגם לאחר גיל חמשים שנה בן לוי כשר לעבודת שירה.

עי' בפסוק (שם ד' מ"ז), "מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה כֹּל הַבָּא לַעֲבֹד עֲבֹדַת עֲבֹדָה וַעֲבֹדַת מַשָּׂא בְּאֹהֶל מוֹעֵד", ופרש"י, "עבדת עבדה. הוא השיר במצלתים וכנורות, שהיא עבודה לעבודה אחרת", ומבואר לכאורה שאף בעבודה של שירה בן לוי כשר בה רק עד גיל חמשים שנה.

וצריך ביאור!!!

מבין חידות

היכן מצינו שיש
ענין לכבד גיס
של אדם גדול.

מענייא דסדרא

"ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג..." (מוסף לשבת).

היכן יש מקור לתפילה זו ע"פ פרשתינו,
ואם אכן לפי"ז יש בשבת חיוב שמחה בבשר ויין.

לעילוי נשמת האברך הצעיר והמופלג **ר' משה** ז"ל בן יבלחט"א הרה"ג ר' יצחק שליט"א **אדלר**
נלב"ע בפתאומיות היום, י"ז סיון תשע"ב, תנצב"ה
הרופא לשבורי לב, יחבש עצב המשפחה הכבודה ובנחמת ציון וירושלים ינוחמו

משיב דבר

אין להכריע בשום פנים ואופן על פי הכתוב כאן הלכה למעשה

תשובה ל"מעשה רב"

בתשובה לשאלה, מה דין כהן המתפלל במנין בו יש רק כהן אחד מלבדו, ואין לו טלית להתעטף בה, ויש בפניו ב' אפשרויות לטלית ל'נשיאות כפים', האחת על ידי שיעבור לפני המתפלל, והשניה ע"י שיבקש טלית מאדם שעדיין מתפלל שמו"ע, מה יעשה.

הנה בכדי להשיב על שאלתינו, יש לברר כמה ענינים. א. מהו טעם איסור דעובר לפני המתפלל. ב. מהו טעם איסור הפסק באמצע תפלת י"ח. ג. דין ב' הענינים הללו בכדי לקיים מצות נשיאות כפיים.

טעם איסור עובר לפני המתפלל, וטעם איסור הפסק בתפילה.

א) במ"ב סי' ק"ב סקט"ו, מביא ב' טעמים שאין לעבור לפני המתפלל. א. מפני שמבטל כוונתו ע"י זה. ב. מפני שמפסיק בין המתפלל לשכינה.

ובטעם איסור הפסק באמצע התפילה, פשוט דהוא משום דעומד לפני המלך, וכמו"כ גם מטעם זה אסור לאחר להפסיקו, ובנוסף שמבטל כוונתו עי"ז (עי' שו"ע סי' ק"ד ס"א ובמ"ב שם).

לעבור לפני המתפלל לצורך מצוה

ב) והנה יש לעיין אם לצורך מצוה מותר לעבור לפני המתפלל, ובפרט אי נימא דאיסור זה הוא רק מדרבנן, וא"כ לצורך מצוה דאורייתא עכ"פ, יש לצדד אולי להיתר. וממילא בנידו"ד שהוא לצורך ברכת כהנים בשְׁנַיִם, דיש שיטות דאז הוא דאורייתא[1] (עי' ביה"ל סי' קכ"ח ד"ה יותר מעשרה), ג"כ יש להקל.

ולכאו' לטעם דעובר לפני המתפלל הוא משום שמבלבל כוונתו, מהיכי תיתי להתיר לו לצורך מצותו לבטל את מצות חבירו העומד בתפילה, וכמו"כ בנידו"ד אם חבירו עומד באמצע התפילה, והוא רוצה לבקש ממנו את הטלית, מי יאמר לן דמותר לו לצורך המצוה לבלבל את כוונת חבירו.

ג) והנה בשו"ע או"ח סי' ק"ד ס"ז כתב אודות מי שעומד שמו"ע: "אינו פוסק לא לקדיש ולא לקדושה, אלא ישתוק ויכוין למה שאומר ש"צ, ויהא כעונה". וצ"ע איך מותר לו להפסיק אפילו בשתיקה, והא הוא עומד לפני המלך, וגם מצד שהוא עוסק במצוה יש לפטרו[2]. ואפשר דכיון שהקדיש והקדושה הוא גם תפילה, וביותר שהוא ע"י הציבור שעומדים ומקדשים את הקב"ה[3], ע"כ אין כאן חסרון מה שמפסיק בשתיקה.

חשיבות ברכת כהנים, ואם מצוותה גם על ישראל

ד) ויש לדון מטעם זה להתיר גם לשתוק בעת נשיאות כפים, דהברכה היא מהקב"ה, ושכינה שרויה על ידי הכהנים בעת הברכה, והו"ל כמו דבר שבקדושה של ברכות וקדיש לענין זה וצ"ע.

ה) והנה אם נצדד דמותר להפסיק ולשתוק לנשיאות כפיים, גם כשהוא באמצע התפילה, א"כ גם לכהן מותר להפסיקו, ובפרט שנוכל לצרף גם שיטת החרדים המובא בביה"ל רסי' קכ"ח, שכתב: "מצות עשה לברך כהן את ישראל, שנא' כה תברכו את בני ישראל, וישראל העומדים פנים כנגד פני הכהנים בשתיקה, ומכוונים לבם לקבל ברכתם כדבר ה', הם נמי בכלל המצוה", וא"כ אין זה רק מצוה של הכהן, אלא גם מצות הישראל, וע"כ אין מקום לטעון דמי יאמר שמותר לו לצורך מצותו לבלבלו מתפלתו.

ו) וראיתי באג"מ או"ח ח"ד סי' כ"א, סוף אות ב', שכתב שם בתו"ד: "אבל כשהוא באמצע שמונה עשרה, אף שיש לו להפסיק ולשמוע ברכת כהנים...", מבואר דפשיטא ליה דמותר להפסיק בשתיקה בתפלת י"ח לצורך שמיעת ברכת כהנים.

ודכוותה מעיד בס' אמרי יושר, שכן נהג רבינו החזו"א להפסיק באמצע שמו"ע לשמוע הברכת כהנים. ועיי"ש דהסברא היא, דאם לא מכוין לבו, מבטל מ"ע לדעת החרדים הנ"ל [ועמ"ש בזה בתשובות והנהגות ח"א סי' ע"ז].

ולכאו' יש לחלק ולומר, דאם אמנם שמותר להפסיק ולשתוק, אבל זה דוקא כששומע ברכת כהנים, ולא שיהא היתר להפסיק בשביל הכשר מצות ברכת כהנים, וע"כ אפילו אם נימא דהכן העומד באמצע התפילה מותר לו להפסיק לצורך זה, כשקורין אותו לברכת כהנים (עי' מג"א סי' קכ"ח סק"מ ובנו"כ השו"ע שם), אבל שהישראל יצטרך להפסיק מתפלתו לצורך זה קודם שהגיע ברכת כהנים, מהיכי תיתי להתיר.

חומרת הפסק באמצע התפילה

ז) ועי' באג"מ או"ח ח"ד סי' ט"ז, שנוקט דהפסק בתפילה חמור, משום שהוא כמו זלזול בכבוד המלך להפסיק בתפילה כשמדברין עמו, "דלכן אפשר שהוא ממילא גם איסור דאורייתא". ולפי סברא זו גם לאדם אחר אסור להפריעו מתפילתו מטעם זה דהוי כזלזול בכבוד המלך, וא"כ י"ל דעדיף לעבור לפני המתפלל, שאז י"א שהוא רק כמפסיק בינו לשכינה, וכיון דהוא לצורך מצוה גדולה כברכת כהנים, אפשר דיש לסמוך אשיטות המתירין לעבור לפני המתפלל, משא"כ כשמפסיקו מתפילתו, דאפשר שאיסור דאורייתא הוא, כמ"ש האג"מ הנ"ל, יש להחמיר טפי.

ח) וראיתי בתשובות והנהגות ח"א סי' ע"ו, שכתב: "ועי' פמ"ג באו"א (סי' ק"ב ס"ז) בדעת רש"י, שרק לעבור [לפני המתפלל] אסור, אבל אם פוסע [ג' פסיעות שאחר סיים תפילתו], שזהו חיוב, מותר, וכ"כ במחזיק ברכה. וכנראה שמפרש הטעם שהשכינה כנגדו אין לעבור, אבל כאן לאחרי שהתפלל שפוסע לאחוריו מלפני השכינה, זהו גופא צורך השכינה". וא"כ ה"ה י"ל בנידו"ד, אלא דלכאורה כאן רק פוסע ליטול טלית, שהוא צורך הכשר מצוה דברכת כהנים.

ויעויין במנחת יצחק ח"ח סי' י', שנשאל לענין כהן שמשום נט"י צריך לעבור לפני המתפלל, וכותב שם בתו"ד: "גם לענין לעבור לפניו ולעמוד, מבואר במ"ב שם (סי' ק"ב סק"ח) דלהמ"א אסור, ולהא"ר מותר, ואפשר להקל במקום הדחק, ע"ש, ובודאי לצורך מצוה כמקום הדחק דמי".

והעולה מן הדברים, דעכ"פ להשיטות המקילין לעבור לפני המתפלל לצורך מצוה (ויעיין ע"ז בארוכה בס' ד' אמות של תפילה סי' ז'), לכאו' עדיף זה מליטול טלית מחבירו העומד באמצע תפילת י"ח, דזה נראה כזלזול טפי בכבוד המלך, וכדמבואר באג"מ הנ"ל, מלבד שהמתפלל עצמו ישאר בלא טלית בתפילתו, ועדיין צ"ע.

תשובה ל"חילוקא דרבנן"

בתשובה לשאלה, איך ליישב את מש"כ רש"י (במדבר ה' כ"א), "יתן ה' אותך לאלה... שהצדיקים נשבעים בפורענותן של רשעים, וכן לענין הברכה (בראשית י"ב ח') ונברכו וגו', (ושם מ"ח כ') בך יברך ישראל לאמו", דמבואר שקללה תולין ברשעים, וברכה בצדיקים, ואילו בסידורים בנוסח תפלת רבוש"ע שאומרים בנשיאות כפיים, נאמר "ואם צריכים רפואה, רפאם... וכנעמן מצרעתו", וכיון שהוא לברכה, איך תולין בנעמן שהיה רשע.

תשובות לשאלות שהתפרסמו בליון צה שבוע שעבר

וי"ל דמפורש מצינו בגיטין נ"ז ב', "תנא, נעמן גר תושב היה", ועי' בבעל הטורים פ' תצוה (כ"ח ז'), "אבל נעמן היה מכבדה [את הכהונה], שביקש מזבח לעשות מזבח, נתקרב תחת כנפי השכינה, ומבני בניו לימדו תורה רבנים", וא"כ לא חשיב נעמן כרשע.

ויותר י"ל לגירסאות הראשונים[4] (בסוגיא דברכות נ"ה ב', עיי"ש בראש"ש), דגרסי, "וכצרעת נעמן ע"י אלישע", ואפשר דנמחק זה בסידורים אגב 'כמרים מצרעתה' (אמנם עיי"ש בגירסת הרי"ף), ובלא"ה צ"ע לשם מה צריך למנות גם את מרים וגם את נעמן.

תשובה ל"מבין חידות"

בתשובה לשאלה, היכן מצינו שהמברך ליהודי, צריך לברכו במתינות.

בפירש"י (ו' ג') נאמר, "אמור. מלא, לא תברכם בחיפזון ובבהילות, אלא בכוונה ובלב שלם", ואע"פ שזה נאמר לגבי ברכת כהנים, שהוא להעביר ברכה מפי הקב"ה לישראל, מ"מ יש ללמוד מזה איך צריך ליראות ברכה שמברכין את ישראל[5], והרי איכא למ"ד בחולין מ"ח א', שהכהנים מתברכין משום ברכת "ואברכה מברכיך", וזה נאמר על כל מי שמברך לישראל, הרי שלגבי ענין הברכה יש להשוותן[6].

תשובה ל"מענינא דסדרא"

בתשובה לשאלה, במש"כ בספר הברית (מאמר ו' פ"ג), "וכל המתעפש בטבעו מהווה תולעים, ולכן לא יועיל לסנן אותו, כי כל בגד וכל דבר אשר יעבור בו החומץ, יעברו בו ג"כ התולעים...", היאך לכאורה יש להקשות על כלל זה, ע"פ פרשתינו.

הנה נאמר בפרשתינו (ו' ג'), "מיין ושכר יזיר חֹמֶץ יין וחומץ שכר לא יִשתה וכל משרת ענבים לא יִשתה וענבים לחים ויבשים לא יאכל". ומבואר לכאורה דנתחדש איסור גבי הנזיר שלא ישתה חֹמץ, ומשמע דדוקא גבי נזיר שייך איסור יין, אבל שאר כל אדם מותר בחֹמץ, ואילו לדברי ספר הברית הנ"ל דהחמץ כולו תולעים, לכאורה אסור הוא לכל אדם, וכן מפורש בהמשך דבריו שם, דמטעם זה יש לאסור החומץ, "ובכי יותן על איזה מאכל אשר יאכל, הוא פרוש[7], ואסור מצד הדין משום שרץ השורץ, לכן לא תאכל עליו חומץ עד שתבשל תחילה החומץ כדי שימותו התולעים ואח"כ מועיל הסינון".

ואין לומר דבאמת חומץ דקרא דגבי נזיר יתפרש במבושל דוקא ולאחר הסינון, דהא סתמא דקרא דגם באינו מבושל אין אסור אלא לנזיר.

ואולם עדיין היה מקום לומר, דבאמת לדברי ספר הברית, הא דמשמע קראי דהחומץ מותר, היינו דוקא לגומעו כמות שהוא, שהרי כתב להדיא דדוקא אם פירש החומץ ע"ג האוכל, הוא דאסור לכל אדם, אבל כמו שהוא בעין, מותר לשתותו, שהרי כל זמן שלא פירשו התולעים, אין בהם איסור, ורק לנזיר נאסר כן.

אלא שגם ע"ז יש להקשות עדיין, דמצינו עוד מקרא מפורש גבי חומץ לענין רות (ב' י"ד), "ויאמר לה בעז וגו' וטבלת פתך בחֹמץ...", הרי להדיא דסתם חומץ מותר הוא, ואע"פ שפירש ע"ג מאכל, שהרי אמר לה בועז שתטבול הפת בחומץ.

וכן היה מנהג ישראל מעולם לטבל הפת בחומץ, ומשנה שלימה שנינו (שבת קי"א א'), "החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ, אבל מטבל הוא כדרכו", וכן בערובין (כ"ט א'), "רשב"א אומר, יין במעשה ההוא כל מה שיוכל. ואע"פ שלא אֲמָרוּ אביו אלא פעם אחת ובחצי דיבור, הנה די לאותו הבן להבין היכן דעתו של אביו נוטה לעשות לו, גם את אשר לא אמר לו בפירוש, כיון שיוכל לדון בעצמו שיהיה הדבר ההוא נחת רוח לפניו, ולא ימתין שיצוהו יותר בפירוש או שיאמר לו פעם אחרת.

והנה דבר זה אנחנו רואים אותו בעינינו, שיולד בכל עת ובכל שעה בין כל אוהב וריע, בין איש לאשתו, בין אב ובנו, כללו של דבר, בין כל מי שהאהבה ביניהם עזה באמת, שלא יאמר לא נצטויתי יותר, די לי במה שנצטויתי בפירוש, אלא ממה שנצטוה ידון על דעת המְצַוֶּה, וישתדל לעשות לו מה שיוכל לדון שיהיה לו לנחת.

והנה כמקרה הזה יקרה למי שאוהב את בוראו ג"כ אהבה נאמנת, כי גם הוא מסוג האוהבים, ותתיינה לו המצות אשר צוויים גלוי ומפורסם לגילוי דעת לבד לדעת שאל הענין ההוא נוטה רצונו וחפצו ית"ש, ואז לא יאמר די לי במה שאמור בפירוש, או אפטור עצמי במה שמוטל עלי עכ"פ, אלא אדרבא, יאמר כיון שכבר מצאתי ראיתי שחפצו ית"ש נוטה לזה, יהיה לי לעינים להרבות בזה הענין ולהרחיב אותו בכל הצדדין שאוכל לדון שרצונו יתברך חפץ בו, וזהו הנקרא עושה נחת רוח ליוצרו.

נמצא כלל החסידות, הרחבת קיום כל המצות בכל הצדדין והתנאים שראוי ושאפשר, והנך רואה שהחסידות ממין הפרישות, אלא שהפרישות בלאוין והחסידות בעשין ושניהם ענין אחד, שהוא להוסיף על המפורש מה שנוכל לדון לפי המצוה המפורשת שיהיה נחת רוח לפניו יתברך, זהו גדר החסידות האמתי".

14 וכידוע שבמגילת תענית יש שני חלקים, יש את עצם המגילה, ויש את הביאור בתוכו, שנכתב בזמן מאוחר יותר, ולשון זה הוא מהמגילת תענית עצמה, ואילו בביאור מפה מה שהבאנו להלן מהירושלמי.

15 וכתב המהרש"א בח"א תענית שם, שמה שאיתמא ש"תלאום בשערי ירושלים", אין הכוונה על שער נקנור המוזכר בש"ס בכמה מקומות, כי שער נקנור המוזכר בש"ס, הוא שער המזרח שבעזרה, שנקרא כן ע"ש נקנור המוזכר לשבח ע"ש הנס כדאיתא ביומא.

ועיין להלן מה שהבאנו מהרא"ש במידות בשם הירושלמי, שהכוונה על שער נקנור.

16 ואע"פ שלא מוזכר איסור תענית, הכלל הוא, שמתי שאסור בהספד, גם אסור בתענית, והיות ונאמר 'דלא למספד בהון', פשוט דאף אסור בתענית.

17 ובמקומות רבים בש"ס נחלקו אם בטלה מגילת תענית אם לאו, ולמסקנא מביאה הגמ' בר"ה י"ט א', "והלכתא בטלו והלכתא לא בטלו. קשיא הלכתא אהלכתא, לא קשיא, כאן בחנוכה ופורים, כאן בשאר ימי". וכן פסקו הראשונים, שכל ימי המגילה בטלו מלבד חנוכה ופורים, עיין רי"ף תענית ב' ב', ו' ב', ז' א', מגילת ד' א', רא"ש ר"ה פ"א ס"ז, תענית פ"א ס"ה, ועוד.

וכן כתב רש"י בר"ה י"ח ב', "בטלה מגילת תענית. ימים טובים שקבעו חכמים על ידי נסים שאירעו בהם, ואסרום בתענית, ויש מהן אף בהספד, וכתבום במגילה אחת, אלין יומיא דלא להתענאה בהו כו', ובכשיו שחרב הבית בטלו, ומותרין בהספד ובתענית". וכעי"ז כתב הרע"ב בתענית פ"ב מ"ח, "ואנן קיי"ל דבטלה מגילת תענית, וכל אותן הימים הכתובים שם דלא להתענאה ודלא למספד, כולן מותרין בהספד ותענית, חוץ מחנוכה ופורים שאסורין בהספד ותענית. וימים שלפניהם ואחריהם מותר". וכן פסק הטור באו"ח סימן תרפ"ו, "ואע"פ דקי"ל בטלה מגילת תענית, בחנוכה ופורים לא בטלה".

18 ועיין בשקלים פ"ו מ"ג וכעי"ז במדות פ"ב מ"ו, שמלבד שער נקנור, חלק מהשערים נקראו בשמות נוספים.

19 ועיין בירושלמי עירובין פ"ה ה"א (דף ל"ג א'), ששער המזרח נקרא בשבעה שמות, "שער סור, שער היסוד, שער חריסיק, שער איתון (ע"פ 'יחזקאל מ' ט"ו), שער התוך, שער חדש, שער העליון", ועוד איתא שם, "שער האיתון, שהוא משמש כניסה ויציאה". ומפורש יותר ברש"י בייחזקאל שם, "והוא קרוי שער האיתון, לפי שהוא משמש כניסה ויציאה לכל באי העזרה". וע"ע ברש"י סוטה ז' א' ד"ה לשער מזרח. וכעי"ז בתוס' בזבחים ל"ב א' ד"ה ובטמאים מלא בְּרוּאים דקים שאין העין יכולה לראותם, ובילדותי שמעתי מפי אחד, שהיה במרחקים, וראה דרך זכוכית המגדלת עד מאד כרבבות פעמים במים כל המיני בְּרוּאים, ולפ"ז איך אנו שותים מים, שהרי אלו הבְּרוּאים נתהוו במקורם.

אמנם האמת הוא, דלא אסרה תורה במה שאין העין שולטת בו, דלא ניתנה תורה למלאכים, דאל"כ הרי כמה מהחוקרים כתבו שגם כל האויר הוא מלא ברואים דקים מן הדקים, וכשהאדם פותח פיו בולע כמה מהם, אלא ודאי דהבל יפצה פיהם, ואף אם כן הוא, כיון שאין העין שולט בהם, לאו כלום הוא, אמנם כמה שהעין יכול לראות, אפילו נגד השמש, ואפילו דק מן הדק, הוה שרץ גמור".

ועי"ע בשו"ת שבט הלוי ח"ז סי' קכ"ב וסי' קכ"ה.

9 ומיהו בעיקר דברי ס' הברית הנ"ל נראה דאין לחלק בזה בין סוגי החומץ, שהרי כל יסוד דבריו, דעצם מציאות החומץ הוא ע"י התולעים, וכמבואר להמעיין בדבריו.

וכבר נתבאר דאמנם קרא דגבי נזיר מיושב, דיש לפרש הכתוב בגומעו כמות שהוא, שזה גם לדברי ספר הברית מותר, וכן הא דגבי רות, וכן מה שמצינו בשבת ועורובין וכו', דשרי גם לאחר שפירש, דיש לפרש דמיירי לאחר בישול וסינון, אבל הא מיהא צ"ע, ממנהג ישראל, וכענין שסיים הבינת אדם.

10 הנה מלבד מה שכתב בן בספר יוחסין (שנכתב ע"י רבי אברהם ב"ר שמואל זכות, מגולי ספרד), שהיה נקנור בזמן בית שני, חיפשתי הרבה בזה ולא מצאתי זולתם דבר.

אלא דפשטות הדברים כן הוא, ראשית, שכל מה שמוזכר במשנה שם הוא על מה שנתחדשו בבית שני. שנית, שלא מסתבר שהיה נקרא כן בבית ראשון, שכל שבעת שמות האחרים של השער, כולם הוזכרו בפסוק, ואילו שם זה משום מה נשמט. שלישית, שהרי בית ראשון נחרב ונשרף וחיללוהו זדים עד היסוד עד המלבד מה שנגנז, לא נשאר דבר משעריו ובריחיו וכו', ואת"ל ששער נקנור כבר היה בבית ראשון, ונשאר לפליטה לבית שני, שהרי הזכירוהו במשנה שלא שינוהו, ולכאורה היה זה בעת בית שני עם כל השערים, א"כ היו צריכים להזכיר נס זה על הדלתות, על כן נראה שלא היו אלא בבית שני.

ויתכן לומר שנקנור היה בתחילת תקופת בית שני, בעת בנינו, ובאותה שעה הלך לאלכסנדריא של מצרים להביא הדלתות להציבם בו בשעת חנוכתו, וכן משמע ממה שכתוב במשנה (מדות ב' ג'), 'כל השערים שהיו שם נשתנו להיות של זהב, חוץ משער נקנור', וכפי שביאר ביכין שם (אות כ"ט), "דכשעלו בני הגולה, עניים היו, ובנו לפי עניותם, וכאשר אח"כ נתעשרו, ציפו כל הדלתות זהב", נמצא לפי דבריו, ששערי נקנור נקבעו בבית המקדש בתחילת בנייתו, ולא נשתנו גם אח"כ כשהעשירו.

והיודע מקור נאמן לזמן בו היה ניקנור והמעשה עם דלתותיו, נודה לו אם יודיענו להגדיל תורה ולהאדירה.

11 עיין בתפארת ישראל מדות פרק ב' משנה ג', שכתב, "והיה נקנור הצדיק...".

12 וכעין זאת מצאנו בדברי הרמב"ם בפיהמ"ש באבות פ"ה מ"י, "שלי שלך שלך", "הנה התבאר בזה המאמר שהחסיד הוא שירבה בפעולת הטוב ר"ל שיטה לאחד משני הקצוות מעט...".

וע"ע ברש"י מו"ק י"ז א' ד"ה דייני, שחסיד עדיפא מדיין ואב בית דין, וכן בנדה י"ז א' ד"ה חסיד, שעדיף מצדיק.

13 ולתועלת הענין נעתיק בזה אם כל לשונו בענין.

"הנה שורש החסידות הוא מה שאמרו חז"ל (ברכות י"ז א'), אשרי אדם שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו.

והענין הוא, כי הנה המצות המוטלות על כל ישראל, כבר יודועות הן וחותבן יודועה עד היכן היא מגעת. אמנם מי שאוהב את הבורא ית"ש אהבה אמתית, לא ישתדל ויכוין לפטור עצמו במה שכבר מפורסם מן החובה אשר על כל ישראל בכלל, אלא יקרה לו כמו שיקרה אל בן אוהב אביו, שאילו יגלה אביו את דעתו גילוי מעט שהוא חפץ בדבר מן הדברים, כבר ירבה הבן בדבר ההוא

1 וראה בס' שלחן הלוי (להגאון ר' ישראל בלסקי שליט"א) ח"א עמ' כ"ג, שדן לפי"ז האם עדיף לכהן שיקל בביהכ"נ שיש בו עוד כהן, כדי לצאת שיטות הפוסקים דאז מצותו מדאורייתא, או שמא יברך ככהן יחיד בביכ"נ שאין בו שום כהנים דלכל הפחות יהיה להמתפללים בו מצוה דרבנן. ומצדד דעדיף כן, משום דלשיטת הטור באו"ח סי' קכ"ח, גם בכהן אחד הוא דאורייתא, ומלשון התוס' במנחות מ"ד א' ד"ה כל, "שאפילו כהן אחד עולה **לכל הפחות מדרבנן**", משמע דלא פסיקא להו שהוא מדרבנן, ע"ש.

2 וראיתי בשו"ת נשמת חיים להגר"ח ברלין זצ"ל, שמחדש, דכל מה שמצינו שהפוסקים דנים אם מותר להפסיק בתפילתו לעניית דברים שבקדושה, הוא רק אם יש לו רשות, ולא שיש לו חיוב להפסיק.

3 בתשובות והנהגות א"ח ח"א סי' ע"ו, כתב: "ואף למה שיתבאר להלן (סי' ע"ח), שאם עוסק במצוה פטור ממצוה אחרת, אף שאפשר לעסוק בשניהם, מ"מ לשבח הקב"ה עם הציבור לא נפטר מזה, דהוא כאיסור שלא ישתתף בשבחו של מקום". אמנם מוסיף, ד"באופן שיש חשש שפוגם תפלתו, כמו באמצע אבות, נראה שאינו מחויב, ואיסור יש בדבר", וא"כ גם בנידו"ד י"ל דברכת אבות חמור טפי לענין זה, והיינו שאם המתפלל עומד באבות, אין להפסיקו, וצ"ע.

4 בדקדוקי סופרים ח"א עמ' קנ"ב, כתב: "ויעיין בכל הראשונים, תמצא הנוסח משונה מעט, בכל אחד מחבירו".

5 סיפר לנו הא"ח אחד, שפעם אחת ניגש ידיד שלו אל הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל, ובירכו בברכת 'רפואה שלימה'. אמר לו הגה"צ רבי אליהו, שכשם שבתפילת י"ח קודם פותחין בשבח המקום ואח"כ מבקשים, כך גם בכל ברכה שמברכין לחבירו, צריך קודם לברך את הקב"ה.

ושאל אותו, ומה יאמר בברכת 'רפואה שלימה', והשיבו רבי אליהו, בעצם כך צריך לברך: "הקב"ה ישלח לך רפואה שלימה".

6 ועיי' ביאור בזה, בספר טעמא דקרא (פ' כי תבא, ד"ה גבי ברכות, עמ' קע"ב).

7 רצ"ל דקודם שפירש ממקומו אין לאסור, כיון דנתהווה במקומו מן הגיפוש, ורק לאחר שפירש נאסר, וכמבואר ביו"ד סי' פ"ד ס"א, וה"נ אם נתנו על איזה מאכל, חשיב שפירש כבר.

8 איברא, דבס' הברית שם מבואר, דאפשר לראות התולעים גם ללא כלי זה, שכתב, "אבל אם תתן החומץ בצנצנת נקיה ותנה אותו על החלון במקום אשר השמש זורח הוא שם, אז תראה אותם בחוש ובעין יפה, ולא נצרך לכלי המַגְדֵּל את הראות, והיו עינך רואות סביב שפת העליונה של הצנצנת תולעים רבים מאד אשר יתנועעו ירוצו אנה ואנה כדגי הים".

ולכאורה כן מוכרח, דאם אי אפשר לראותם כלל אלא ע"י כלי הנ"ל, א"כ אין בו איסור כלל, שלא אסרה תורה אלא לפי הנראה לעין בשר, שהרי כל מאכל וכן האויר הכל מלא ב'חיידקים', שאין עינו של אדם יכולה להבחין בהם, אלא ע"י כלי הנ"ל, ואין זה ענין לשרצים המצויים במאכלים, דאף שהם קטנים מאד, מ"מ אפשר לראותם, ורק שלרוב קטנותם נראים כללכלך בעלמא, וכלי המגדל הראיה רק משפר כח הראות לראות צורת השרץ ההוא, אבל הוא נראה בלאו הכי למתבונן בנקודה קטנה עכ"פ, וזה ודאי אסור.

ולפי"ז יל"ע בדברי הבינת אדם הנ"ל, דלכאורה משמע דגם כשא"א לראותם אלא ע"י כלי הנ"ל, ג"כ אסור, שהרי הבין בדברי ס' הברית הנ"ל דכיון שנראים ע"י כלי הנ"ל, לכן אסורים, ולא השיג ע"ז הבינ"א לומר דכל שנראה רק ע"י כלי, אין לאוסרו, אלא רק השיג דסתם חומץ אין בו תולעים שאפשר לראותם בכלי הנ"ל.

ואכן יעוין בערוך השולחן (יו"ד סי' פ"ד סל"ו), שהביא ג"כ כדברי ספר הברית הנ"ל, והשיג רק מטעם זה, דאם משום שנראין רק ע"י כלי המגדל הראיה, אין לאסור (אך באמת דכאמור דבס' הברית הנ"ל כתב תחילה הנידון שנראין גם בלא כלי הנ"ל, ואולי באמת נכון הערוה"ש לדברי הבינ"א, וצ"ב), וז"ל, "יש מי שכתב בשם חכמי הטבע, דהמסתכל בזכוכית המגדלת שקורין ספאקטיורו"א, יראה בחומץ מלא תולעים, ...אמנם שמעתי שבכל מיני מים וביחוד במי גשמים

כדי לאכול בו, חומץ כדי לטבל בו", ועוד בדוכתי טובא כיוצא בזה.

ואמנם גם זה יש לדחות, דבאמת דוקא קרא דגבי נזיר א"א להעמידו במבואל ומסונן דוקא, וכנ"ל, אבל הא דגבי רות באמת אפשר דהיינו באופן המותר, והוא במבושל ומסונן, וא"כ ה"נ יתפרש הא דשבת וערובין ושאר דוכתי.

אך אכתי יש להקשות ממנהג ישראל, דמעולם לא שמענו שיהא חומץ אסור בלא שבישלוהו מקודם.

ואכן כבר עמד בזה בבינת אדם (שער איסור והיתר סי' ל"ד אות מ"ט), וכתב, "דין החומץ שכתב חוקר אחד בספרו ספר הברית, שנתברר שאי אפשר להיותו חומץ, עד שירום תולעים, והמסתכל בזכוכית שקורין 'מיקרישקאפיע' (מיקרוסקופו)[8], יראה כל החומץ מלא תולעים, וכתב שלכך אסור לאכול חומץ שאפילו סינון לא מהני אפילו דרך בגד דק מאד, ואין לו תקנה אלא שמתחילה יבשל החומץ ואחר זה מהני סינון בבגד דק".

והשיב ע"ז הבינ"א, "מה שכתב לאסור חומץ, הבל הוא, שהרי התורה אמרה בנזיר, חומץ יין וכו', מכלל דלאחריני שרי, וכן כתוב ברות, 'וטבלת פתך בחומץ', וכי התורה תסתום באיסור לאו, ולמה לא תפרש חומץ מבושל, או לומר בעל פה למשה רבינו ע"ה הלכה למשה מסיני, שהחומץ צריך בישול. וגם אין לומר דכוונתו שהחומץ בכח יש בו תולעים, ...אלא דבר הבל הוא, ולא אסרה תורה מה שבכח, אלא מה שיצא לפועל".

ומטעם זה כתב הבינת אדם, "אך כוונתו, דיש חומץ, שכשמסתכלין נגד השמש נראין בו תולעים, וזה נראה דיש לו דין חומץ שיש בו תולעים..."., והיינו דבאמת סתם חומץ אינו אסור, ובזה איירי קראי הנ"ל, אלא שיש חומץ שהחמיץ כ"כ, עד שנראין בו תולעים וכנ"ל, ובזה הוא דאסור, אבל לא שיהא כל סתם חומץ אסור מחמת שעצם עיפושו מוכיח שיש בו תולעים.

וע"פ זה כתב בחכמת אדם שם (ס"ח), "יכן חומץ שהתליע, אסור לסננו, כי אינם ניכרים כי אם נגד השמש וכו', ושמעתי בבירור, דאפילו יהיה בגד דק מאד שאין בו נקב קטן בשום אופן אפילו הכי תעבור, ואין לו תקנה אלא שיבשל החומץ תחילה ואחר כך יסנן, דכיון שהתולע מת, לא תעבור בסינון".

ומבואר, דדוקא 'חומץ שהתליע' הוא דאסור, ואז דוקא ע"י בישול וסינון מותר, וכענין שכתב בספר הברית הנ"ל, אבל סתם חומץ אין לחוש שהתליע, וכמו שסיים בבינת אדם שם, "וכן מעולם לא שמענו פוצה פה, ואפילו חסידים ואנשי מעשה אוכלים מאכלם בחומץ, ואין חוששים כלל לבדוק החומץ. אך צריך ליזהר שלא לסננו, דאם סינון, הוי כפירש ואסור, ומנהג ישראל תורה היא"[9].

תשובה ל"כתב חידה"

מי אני: "נקנור".

דמות הקשורה: רש"י ה' י"ח, "לפני ה'. בשער **נקנור**, הוא שער העזרה המזרחי, דרך כל הנכנסים".

אדם גדול וצדיק הייתי – שנקנור שעשה שערים לעזרה, בתחילת זמן בית שני, היה אדם גדול וצדיק.

שנקנור עשה שערים לעזרה בבית המקדש, כדאיתא ביומא ל"ז א', "נקנור נעשו נסים לדלתותיו", ושם ל"ח א', שהביאם מאלכסנדריא של מצרים, לקובעם בפתח ההיכל, וכדלהלן.

ונקנור ומעשהו היו בתקופת בית שני[10], כן איתא ביוחסין מאמר ראשון, אות נ' ד"ה ניקנור, שכתב "ניקנור שהיה בזמן בית שני", והובא בסדה"ד סדר תנאים ואמוראים, אות נ' (עמ' תקנ"ו).

ונקנור היה צדיק, כבמשנה שם ל"ח א', "על הראשונים נאמר (משלי י' ז'), זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה", והראשונים היינו נקנור[11] וְרִעֵיו (אלו המוזכרים עמו במשנה הקודמת), כפי' הרע"ב שם להדיא, וכן נראה דעת הרמב"ם בפיהמ"ש (אכן עיין בתוס' רי"ד שם שלמד, שה'ראשונים' היינו שלשת הראשונים המוזכרים במשנה השניה, שעליהם כתוב 'ואלו לגנאי', מ"מ כשנתנו טעם ואמתלא לדבריהם, חזרו חכמים ואמרו שהם צדיקים).

ונקנור היה "אדם גדול", כדאיתא ברש"י סוטה ז' א' ד"ה נקנור, "נקנור. אדם גדול היה...".

אף נחת רוח עשיתי – שנקנור אף עשה נחת רוח לה', שהיה מן החסידים העושים נחת רוח לבוראם.

שהיה נקנור מן החסידים, ע"פ רמב"ם בפיהמ"ש יומא פ"ג מי"א, "וניקנור היה איש מן החסידים...".

ודרגת החסיד היא, העושה נחת רוח לבורא, שהיא יותר מהמקיים את כל המצוות, שהחסיד מחפש דרכים להתחייב במצוות, כמו שמצאנו בברכות ל"ה ב' וגיטין פ"א א', שדורות הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך טרקסמון, כדי לחייבן במעשר, וברש"י בב' מקומות שמביא מימרא זו (פסחים ט' א', ויומא נ"ב א'), הוא גורס 'חסידים הראשונים', שהנהגה זו היא מהנהגות החסיד, שלא רק שאינו מחפש דרכים להשתמט ממצוות, אלא אדרבה, מחפש דרכים להתחייב במצוות [מלבד מה שעושה לפנים משורת הדין, ויותר ממה שמחויב][12].

וכעי"ז כתב במסילת ישרים פרק י"ח - בביאור מדת החסידות, "הנה שורש החסידות הוא מה שאמרו חז"ל (ברכות י"ז א'), אשרי אדם שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו... נמצא כלל החסידות הרחבת קיום כל המצות בכל הצדדין והתנאים שראוי ושאפשר... ...שיהיה נחת רוח לפניו יתברך, זהו גדר החסידות האמת"[13].

כשמי נקרא יום – שכשמו של נקנור נקרא יום, שי"ג באדר נקרא 'יום נקנור'.

שי"ג באדר נקרא 'יום נקנור', כדאיתא במגילת תענית פ' י"ב (אדר), "בתליסר ביה הי"ב (דף י"ב א'), וכן איתא בתענית י"ח ב', ובירושלמי שם פ"ב ה"ב (דף י"ב א'), ובמגילה פ"א ה"ד (דף ו' א'), ונקרא כן ע"ש נקנור שהיה אחד מאפרכי (שרֵי) יון.

ומעשה דאותו נקנור, איתא בתענית שם, "מאי ניקנור... דתניא, ניקנור אחד מאפרכי יוונים היה, ובכל יום ויום היה מניף ידו על יהודה וירושלים, ואומר, אימתי תפול בידי וארמסנה. וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, קצצו בהונות ידיו ורגליו ותלאום בשערי ירושלים[15], ואמרו, פה שהיה מדבר בגאוה וידיים שהיו מניפות על ירושלים, תעשה בהם נקמה".

ובירושלמי שם (ע"פ המפרשים), איתא באופן קצת שונה, שנקנור היה שלטון במלכות יון, וכשעבר בדרכו לאלכסנדריא, ראה את ירושלים וחירף וגידף וניאץ, ואמר, בשובי בשלום, אתוש את בית המקדש, ויצא אליו אחד משל בית חשמונאי, והיה הורג בחלוליות עד שהגיע לעגלה שהיה נקנור יושב בה, וקטע את ידו וחתך את ראשו ותחבן בעץ וכתב מלמטן, הפה שדיבר באשמה והיד שפשטה בגאוה, ותליין בקונדס ארוך נגד ירושלים.

ודין יום זה, שמחמת הנס שהיה בו, שהרגו את אותו רשע, הוא כעין יו"ט, ואסור בהספד ותענית[16], כדאיתא במגילת תענית ובגמ' תענית שם.

ובענין אם בטלה מגילת תענית או לאו, עיין בהערה[17].

ועל שמי מקום – שעל שמו של נקנור הצדיק, נקרא שער העזרה המזרחי, שממנו נכנסים מעזרת נשים, 'שער נקנור'.

ששער העזרה המזרחי נקרא 'שער נקנור', כדאיתא במשנה במדות (פ"א מ"ד ומ"ה, וביומא י"ט א'), "שבעה שערים היו בעזרה, שלשה בצפון ושלשה בדרום ואחד במזרח. שבדרום, שער הדלק, שני לו שער הבכורות, שלישי לו שער המים. שבמזרח, שער נקנור... ושבצפון, שער הניצוץ... שני לו שער הקרבן, שלישי לו [שער] בית המוקד[18]. וע"ע מדות פ"ב מ"ו ושקלים פ"ו מ"ג וסוטה פ"א מ"ה, ששער המזרח נקרא כן.

ושער נקנור, הוא השער המרכזי שנכנסים בו לעזרה[19], שהוא במעבר בין עזרת נשים לעזרת ישראל, שהוא המקום המחלק בין מחנה לויה למחנה שכינה, כמבואר בתוספתא כלים בבא קמא פ"א ה"י וזבחים קט"ז ב' וירושלמי עירובין פ"ה ה"א (דף ל"ג א').

ושער זה[20] נקרא על שמו של נקנור הצדיק, כדאיתא ביומא ל"ח א' ועוד, 'שערי נקנור', ועיין עוד בסמוך.

אכן בראב"ש במדות פ"א מ"ד למד בדעת הירושלמי בשקלים, שהשער נקרא על שמו של נקנור הרשע משרי היוונים, וזאת מחמת שתלאוהו עליו[21], ועיין בהערה.

מהבליעה שהיתה לי לרווח – שמהבליעה שהבריה שבים בלעה את השער של נקנור, השתלשל הצלתה מטביעה, ולכך היה לו לרווח והצלה.

שבריה שבים בלעה את שערו של נקנור, כדאיתא ביומא ל"ח א', ירושלמי שם פ"ג ה"ח (דף י"ט א' - ב'), תוספתא שם פ"ב ה"ד, מדרש זוטא שה"ש א' י"ז, ילקוט שיר השירים תתקפ"ה ופיהמ"ש לרמב"ם יומא פ"ג משנה י"א (לשון הבבלי), "תנו רבנן, מה נסים נעשו לדלתותיו. אמרו, כשהלך[22] ניקנור להביא דלתות מאלכסנדריא[23] של מצרים (לשער המזרחי של העזרה, ונחשת היו - רש"י), בחזירתו עמד עליו נחשול (סערה - רש"י) שבים לטבעו. נטלו אחת מהן (נטלו הספנים אחת מהדלתות - פיה"מ) והטילוה לים[24] (להקל לספינה - רש"י), ועדיין לא נח הים מזעפו. בקשו להטיל את חברתה, עמד הוא וכרכה[25], אמר להם, הטילוני עמה. מיד נח הים מזעפו. והיה מצטער על חברתה[26]. כיון שהגיע למלה של עכו[27], היתה מבצבצת ויוצאה מתחת דופני הספינה[28]. ויש אומרים, בריה שבים בלעתה והקיאתה ליבשה[29], ועליה אמר שלמה (שה"ש א' י"ז), קֹרוֹת בָּתֵּינוּ אֲרָזִים הַיְטִנוּ[30] בְּרוֹתִים. אל תיקרי ברותים אלא ברית ים (כאילו כרתו ברית זו עם זו. וי"א בריית ים - רש"י)".

נמצא שמבליעת ה'בריה שבים' שבלעה את הדלת שנזרקה המימה, השתלשל הצלתה שתקבע בשערי העזרה.

ובענין היתרו של ניקנור לשוב מצריימה, למרות שבתורה מפורש לאיסור, עיין בהערה[31], וכן בענין ההיתר להסתכן עבור הדלת, שלכאורה הוא אסור, יעוין בהערה[32].

אותי יזכרו תמיד לשבח – שמחמת הנס הגדול שהבריה שבים בלעה את השער ועל ידו הוא הגיע לירושלים, ונקבע בשערי העזרה, תמיד יזכרו את נקנור לשבח.

שנקנור זכה להזכר לשבח, שנמנה בין אלו שהוזכרו לשבח במשנה ביומא ל"ז א', "נקנור נעשו נסים לדלתותיו, והיו מזכירין אותן[33] לשבח".

וזכרונו זה של נקנור לשבח, אינו רק בדורותיו, אלא לדורות, שאף כאשר שינו את כל שערי בית המקדש לזהב, שערו של נקנור נשאר נחושת, בכדי שישאר הנס וזכרונו יהא לשבח לעולם, כדשנינן במדות פ"ב מ"ג ויומא ל"ח א' ועוד.

וע"ע שם שהובאו דעות נוספות מדוע שערי נקנור לא שונו כשאר השערים לזהב, "א"א מפני שנחשתן מצהיב[34]" וביומא שם איתא, "רבי אליעזר בן יעקב אומר... נחושת קלוניתא היתה, והיתה מאירה כשל זהב". עוד איתא שם וכן בירושלמי שם, "תני בשם רבי ליעזר, נחושתן היתה מצהיב ויותר יפה משל זהב".

וענין השבח, כתב הרמב"ם בפיהמ"ש יומא פ"ג מי"א, "וענין לשבח, תהלה וגדולה... והענין אחד, (בראשית י"ב ט"ו) וַיְהַלְלוּ אֹתָהּ, (ובתרגום) ושבחו יתה, ואומר (תהלים קמ"ז ב') שַׁבְּחִי יְרוּשָׁלִָם".

"לפי שהוא מקום כניסה ויציאה לכל אדם יותר, שדרך שם נכנסין לעזרת ישראל דרך שער נקנור שהוא שער האיתון המשמש הכניסה והיציאה".

20 ובענין אם השער או הדלתות נקראו על שמו [שהרי בביאור מהו שער ומהו דלת, כתב רש"י בישעיה מ"ה א', "שערים הוא חלל פתח השער, דלתים הם הפותחים ונועלין בהן את השער"], ביומא ל"ח א' ובשאר מקומות איתא 'שערי ניקנור', ופשטות היינו השערים ולא הדלתות.

איברא שהנס נעשה לדלתות וכדלהלן, ועיין רע"ב סוטה פ"א מ"ה, "שעל פתח שער נקנור. אדם ששמו נקנור שהביא דלתות לאותו פתח מאלכסנדריא של מצרים, ונעשו לו ניסים, ונקרא שער נקנור על שמו כדאמרינן ביומא". ומקור דבריו מרש"י בסוטה ז' א' ד"ה נקנור, ומהגמ' כבסמוך.

ויש לעיין בביאור דברי המשנה במדות פ"ב מ"ג, "כל השערים שהיו שם נשתנו להיות של זהב, חוץ משער נקנור מפני שנעשה בהן נס, ויש אומרים מפני שנחשתן מצהיב". וכן הובא ביומא ל"ח א' ועוד, שלפי האמור, שער הוא שמו של החלל שבו נמצאת הדלת, ונידון הוא על הדלתות, אם שונו לזהב או לאו, ולפי"ז היה למשנה לנקוט, 'כל דלתות השערים... נשתנו להיות של זהב'.

אכן יש שרצו לבאר בדברי הרמב"ם בפ"א מהלכות בית הבחירה הל' י"ט, שכתב, "היו הקהל עניים עושין אותן אפילו של בדיל ואם העשירו עושין אותן זהב... אפילו שערי העזרה מחפין אותן זהב אם מצאה ידם". שמשמעות דברי הרמב"ם, שאת שערי העזרה, ההיינו החלל שבו נמצאים הדלתות, אף אותן ציפו זהב, שלכן נקט הרמב"ם לשון 'שער'.

אך המעיין בדבריו שם פ"ה ה"א שכתב, "כל שער מהן... והיו לו דלתות מחופות זהב, חוץ משער מזרחי שהיה מצופה נחושת דומה לזהב, ושער זה הוא הנקרא שער העליון והוא שער ניקנור". יראה שמבואר בדבריו שלשונו 'שער' הכוונה על הדלתות. וכעין מה שכתב בתפארת ישראל במדות פ"ב ה"ג אות ס"ט, "דכשעלו בני הגולה, עניים היו, ובנו לפי עניותם, וכאשר אח"כ נתעשרו ציפו כל הדלתות זהב".

ולפי זה יש לבאר במשניות, שלשון 'שערים' מושאל לשמש אף על הדלתות.

וע"ע בפירוש הרא"ש בריש מדות ד"ה שער נקנור, שכותב "שם האיש שהביא השערים מאלכסנדריא"... ש'רואים בדבריו שמשתמש בלשון שער כמושאל לדלת.

מה שעוד צ"ב בדברי הרמב"ם הנ"ל, שכתב "שהיה מצופה נחושת דומה לזהב", ואילו בפיהמ"ש ביומא כתב שהדלתות היו מנחושת [ולא ציפוי].

וכעת הראו לי שבנוסחא המודפסת בהוצאת פרנקל, הגירסה היא, "שהיה נחושת דומה לזהב" [ול"ג 'מצופה'].

ואולי אפשר ליישב את נוסחת הספרים, שהדלתות עצמם היו מנחושת, אך ציפויים היה נחושת הדומה לזהב.

21 וחיפשתי הרבה ולא זכיתי למצוא בירושלמי בשקלים את המעשה של נקנור הרשע כלל, ובירושלמי בתענית ומגילה, שמוזכר המעשה, איתא שתלאוהו כנגד ירושלים, ולא מצאתי שתלאוהו בשער המזרח.

ואף בבבלי שמוזכר שתלאוהו בשערי ירושלים, כבר כתב על זאת המהרש"א בח"ח תענית שם, שמה שאיתא ש'תלאום בשערי ירושלים', אין הכוונה על שער נקנור המוזכר בש"ס בכמה מקומות, כי שער נקנור זה, הוא שער המזרח שבעזרה, שנקרא כן ע"ש נקנור המוזכר לשבח על הנס שהיה עמו כדאיתא ביומא.

שוב הראוני שבתורתן של ראשונים [המודפס בסוף הירושלמי - ציון לדברי הראשונים שהביאו מהירושלמי ושלא נמצא בפנינו], שקלים פרק ו' ד"ה שער נקנור, שהביא את דברי הרא"ש הללו, וכתב "ולפנינו בירושלמי ליתא".

22 וטעם הליכתו, ראיתי מי שכתב, שהיה שלוח מטעם בוני המקדש, ולא מצאתי כעת מקור הדברים.

ומצאתי דבר פלא, והוא בדברי רבינו יהונתן מלונין, שכתב בשיטתו על כ"א מסכתות (יומא פ"ג מ"י, דף ח' ב'), "ניקנור אדם גדול היה ועשיר, ונתנדב להביא דלתות למקדש, מעצי ברושים הנמצא בארץ מצרים, לכך לא נשתנו מעולם, אע"פ שחפו עשירי ירושלים כל כתלי בית המקדש זהב, אלא אלו לא נשתנו, כדי שיזכרו תמיד הנעשה להם".

וצריך הבנה בדבריו, ראשית, שאם הדלת היתה מעץ, מה החידוש שלא טבעה בים (ואולי י"ל שמה שהלכה עם הספינה ולא אבדה בים). שנית, פשטשות דבריו שאינו מדבר כלל מענין הנס של הספינה, אלא מה שלא שינו אותם, כדי שיזכרו שנעשו מעצי ברושים, ומה גם שמשנה מפשטות דברי המשנה במדות, שכל השערים נשתנו לזהב, והוא כתב שחפו את כתלי ביהמ"ק, וצ"ב.

ויודע ביאור בדבריו הקדושים, נודה לו אם יודיענו, להגדיל תורה ולהאדירה.

23 וכתב הר"מ בפיהמ"ש, דהטעם שהלך למצרים, 'שמלאכתן משוכללת מאוד', והיינו דעל כן הלך לאלכסנדריא, ששם היו הבעלי המלאכה הבקיאין במלאכה זו. וכפי שמצאנו שבארבע מקומות למדו מהאומנים שבאלכסנדריא, בלחם הפנים, בעשיית הקטורת, בחליל שהיה בימי משה שנפגם ובמכשת שהיתה בימי משה שנפגמה (וגם שלמה המלך שלח להביא אומנים ממצרים, כדאיתא בבמד"ר י"ט ג).

24 עיין במדרש זוטא שהש"ר א' י"ז, שלא מוזכר באיזה אופן הגיעה הדלת הראשונה לים, אלא "ואבד אחד מהם".

25 רש"י פי' "כרכה - חבקה". ועי' בפיהמ"ש שביאר, שקשר את עצמו עליה, אך בירושלמי הגירסה "ועמד וגייפו", ופירש בקרבן העדה "וחיבקו להדלת השני". וע"ע בהערה הבאה.

26 ועי' בירושלמי שכל הדרך היה מצטער ובוכה ומתאבל על הדלת שנזרקה לים, "והיה בוכה ומתאבל ובא...", וכתב בקרבן העדה שם, שבכיו ואבלותו היתה מדוע לא מסר נפשו גם על הדלת הראשונה, שאילו היה מוסר נפשו עליה, היא לא היתה נאבדת (ועי' בסמוך בביאורו של הבן יהוידע).

ויעיין ביעב"ץ שם שכתב, "עמד עליו נחשול כו'. לנסותו אם יצטער וימסור נפשו עליה, דלפום צערא אגרא".

ויעיין בעיון יעקב על העין יעקב כאן, שכל מה שנשתנה הטבע בהצלת הדלת הראשונה, היה בזכות שעמד בגבורה בנסיונו.

וע"ע שם ובבן יהוידע שביאר מדוע לא מסר נפש על הדלת הראשונה, ומה התחדש בדלת השניה, שמשום כך מסר עליה את נפשו, ונביא הדברים בקצרה.

שבתחילה כשעמד עליהם נחשול לטובעם, אם היה אומר שמוסר נפשו עליה שישליכוה עמה המימה, הרי לא ישאר מי שישגיח על השניה להביאה ירושלימה ולקובעה בעזרה, ואפשר שיגזלוה אם ישליכוה מחמת ממון שאין לו תובעים, לכך לא אמר שישליכוהו עם הראשונה, אבל כאשר עמדו לזרוק את השניה, ולא ישאר לו עוד על מה לשמור, עמד וכרכה, ואמר שיפילוהו עמה המימה, נח הים מזעפו. ומאחר שראה שמסירות נפשו להציל את הדלת עמדה לו לבל יזרקוה המימה, ושיעמוד הים מזעפו, עמד ונצטער, דכל תנחומיו עד אותו רגע על הדלת הראשונה, בטלו, ונכוח בחמי חמין, מדוע לא עשה כן בראשונה והיתה ניצולת גם היא, וכשראה ה' את צערו, עשה לו נס שגם הראשונה ניצלה, עיי"ש ותרווח רוב נחת.

27 בתוספתא ובירושלמי איתא 'יפו'. ולכאורה הוא יותר מסתבר, דמדוע יביא אותם עד לעכו הרחוקה מירושלים הרבה, במקום ליפו הסמוכה לירושלים כמהלך יום.

ושמחתי לראות שכבר קדמני המלאכת שלמה שם, שכתב שמסתבר כדברי הירושלמי שהיתה ליפו.

28 ובפיה"מ כתב, "וכשיצא והוציאה (היינו, כשיצא נקנור מהספינה והוציא הדלת שעמו). פלט הים את הדלת השניה שם בעכו".

29 עיין בתוספתא יומא שאיתא שם, "רי"א אחת מהן חיה שבים בלעה אותה, וכיון שהגיע ניקנור לגמילה של יפו, פלטתו והטילתו ליבשה".

ועיין במדרש זוטא שה"ש א' י"ז שאיתא שם, "רי"א אחת מן החיות שבים בלעה אותם, כיון שהגיע ניקנור לנמל פלטה אותה ועמדה בים שלשה ימים עד שלא נכר את כלה".

וצ"ב בדברי המדרש שכתב 'בלעה אותם', שהרי רק דלת אחת נזרקה לים. ועוד לא זכיתי להבין המשך דברי המדרש, ועמדה וכו'.

30 עי' בפירוש רבי אליקים עמ"ס יומא שם, שמבאר את דרשת חז"ל זו, "רהיטנו. אילו הדלתות שבני אדם רצין וכנכסין בהן".

31 יעוין בתוס' ישנים שם שכתבו, "עמד נחשול כו'. לא מפני שעשה עבירה כשהלך למצרים, כדאמרינן בספרי לגור שם אי אתה חוזר, אבל אתה חוזר לסחורה ולכיבוש הארץ" (והוא בירושלמי סנהדרין פרק י' הלכה ח').

ועי' בגבורת ארי שם, שהאריך לבאר שעישיבת מצרים אסורה בכל אופן, גם לאלו הבאים משאר ארצות, וגם לאלו שנולדו שם.

ובריטב"א כאן נתקשה על מה סומכין בזה"ז לגור במצרים, שהרי גדולי ישראל כרמב"ם ועוד גרו בה. ותירץ א. י"א שאותן עיירות שהיו במצרים בשעת היציאה כבר נתבלבלו ונתרבו, ואלו שקיימים כיום, הם אחרים שנתישבו אח"כ ובהם אין איסור. ב. ע"פ ר"א ממיץ [בריאים] שהתורה אסרה לחזור מצריימה רק באותה הדרך שמארץ ישראל דרך המדבר, כמו"ש (דברים י"ז ט"ז], "לא תסִפוּן לָשׁוּב בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה", ובכל דרך אחרת מותר. ג. "והנכון יותר", שכל האיסור הוא רק בזמן שישראל שרויים על אדמתם, אבל בזה"ז שנגזר עלינו להיות נדחים בכל קצוי הארץ, כל חו"ל אחד הוא ואין איסור אלא שלא לצאת מדעתיה מהארץ לחו"ל [אלא באופנים המותרים].

ומה שרצו ליישב שאין אלכסנדריא בכלל האיסור, לכאורה בסוכה נ"א ב' מבואר שאף היא בכלל האיסור, וכן למד בחינוך שם, ולכאורה כן מוכח מכל הני מרבותינו הראשונים שהקשו וישבו מעשה זה, והרי הוא היה באלכסנדריה, אלא משום שאף מקום זה בכלל האיסור.

עוד בענין ההיתרים לגור בזה"ז במצרים, עיין ר"מ פ"ה מהל' מלכים הל' ז' וח', חינוך מצוה ת"ק ובמנח"ח שם (והערות שבהוצאת מכון ירושלים), וע"ע בתורה תמימה דברים י"ז ט"ז.

ועיין אריכות דברים בענין זה, בטוב טעם ודעת, בגליון נ"ה, פרשת כי תצא ס"ח, בתשובה ל'לחכימא ברמיזא'.

32 ורבים מהאחרונים התקשו, מה היה ההיתר של ניקנור להסתכן עבור הדלתות. בבן יהוידע ביאר, שנקנור ידע שאם יזדקו אף את הדלת השניה לים, ימות מרוב צער, ועל כן הותר לו להסתכן בעבורם. והוכיח שבבכ"ח אין בכלל מאבד עצמו, ממה שאמרו חז"ל באיכ"ר א' נ"א, שהיה לו לצדקיהו "להטיח את ראשו בכותל עד שיצאת נשמתו" בכדי שלא יצקרו את עיניו ובכדי שלא יראה איך שהורגים את בניו לעיניו (ועי' בשו"ר בשמים ראש סי' שע"ה מה שכתב בזה).

וכתב בהערות עמ"ס יומא (שיעורי מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א, שה' ישלח דברו במהרה וירפאהו, בתשאח"י) שאין הכי נמי אם נקנור היה בא לשאול אם מותר לו להסתכן על הצלת הדלת, וודאי שלא היו מתירים לו לעשות כן. ולכאו' הרשע לא היה מתיר לו הצלת הדלת, ומה שאמרו חז"ל באיכ"ר א' נ"א, שהיה לו לצדקיהו "להטיח את ראשו בכותל עד שיצאת נשמתו" בכדי שלא יצקרו את עיניו ובכדי שלא יראה איך שהורגים את בניו לעיניו (ועי' בשו"ר בשמים ראש סי' שע"ה מה שכתב בזה).

כדי שיזכרו תמיד הנעשה להם".

וצריך הבנה בדבריו, ראשית, שאם הדלת היתה מעץ, מה החידוש שלא טבעה בים (ואולי י"ל שמה שהלכה עם הספינה ולא אבדה בים). שנית, פשטשות דבריו שאינו מדבר כלל מענין הנס של הספינה, אלא מה שלא שינו אותם, כדי שיזכרו שנעשו מעצי ברושים, ומה גם שמשנה מפשטות דברי המשנה במדות, שכל השערים נשתנו לזהב, והוא כתב שחפו את כתלי ביהמ"ק, וצ"ב.

ויודע ביאור בדבריו הקדושים, נודה לו אם יודיענו, להגדיל תורה ולהאדירה.

23 וכתב הר"מ בפיהמ"ש, דהטעם שהלך למצרים, 'שמלאכתן משוכללת מאוד', והיינו דעל כן הלך לאלכסנדריא, ששם היו הבעלי המלאכה הבקיאין במלאכה זו. וכפי שמצאנו שבארבע מקומות למדו מהאומנים שבאלכסנדריא, בלחם הפנים, בעשיית הקטורת, בחליל שהיה בימי משה שנפגם ובמכשת שהיתה בימי משה שנפגמה (וגם שלמה המלך שלח להביא אומנים ממצרים, כדאיתא בבמד"ר י"ט ג).

24 עיין במדרש זוטא שהש"ר א' י"ז, שלא מוזכר באיזה אופן הגיעה הדלת הראשונה לים, אלא "ואבד אחד מהם".

25 רש"י פי' "כרכה - חבקה". ועי' בפיהמ"ש שביאר, שקשר את עצמו עליה, אך בירושלמי הגירסה "ועמד וגייפו", ופירש בקרבן העדה "וחיבקו להדלת השני". וע"ע בהערה הבאה.

26 ועי' בירושלמי שכל הדרך היה מצטער ובוכה ומתאבל על הדלת שנזרקה לים, "והיה בוכה ומתאבל ובא...", וכתב בקרבן העדה שם, שבכיו ואבלותו היתה מדוע לא מסר נפשו גם על הדלת הראשונה, שאילו היה מוסר נפשו עליה, היא לא היתה נאבדת (ועי' בסמוך בביאורו של הבן יהוידע).

ויעיין ביעב"ץ שם שכתב, "עמד עליו נחשול כו'. לנסותו אם יצטער וימסור נפשו עליה, דלפום צערא אגרא".

ויעיין בעיון יעקב על העין יעקב כאן, שכל מה שנשתנה הטבע בהצלת הדלת הראשונה, היה בזכות שעמד בגבורה בנסיונו.

וע"ע שם ובבן יהוידע שביאר מדוע לא מסר נפש על הדלת הראשונה, ומה התחדש בדלת השניה, שמשום כך מסר עליה את נפשו, ונביא הדברים בקצרה.

שבתחילה כשעמד עליהם נחשול לטובעם, אם היה אומר שמוסר נפשו עליה שישליכוה עמה המימה, הרי לא ישאר מי שישגיח על השניה להביאה ירושלימה ולקובעה בעזרה, ואפשר שיגזלוה אם ישליכוה מחמת ממון שאין לו תובעים, לכך לא אמר שישליכוהו עם הראשונה, אבל כאשר עמדו לזרוק את השניה, ולא ישאר לו עוד על מה לשמור, עמד וכרכה, ואמר שיפילוהו עמה המימה, נח הים מזעפו. ומאחר שראה שמסירות נפשו להציל את הדלת עמדה לו לבל יזרקוה המימה, ושיעמוד הים מזעפו, עמד ונצטער, דכל תנחומיו עד אותו רגע על הדלת הראשונה, בטלו, ונכוח בחמי חמין, מדוע לא עשה כן בראשונה והיתה ניצולת גם היא, וכשראה ה' את צערו, עשה לו נס שגם הראשונה ניצלה, עיי"ש ותרווח רוב נחת.

27 בתוספתא ובירושלמי איתא 'יפו'. ולכאורה הוא יותר מסתבר, דמדוע יביא אותם עד לעכו הרחוקה מירושלים הרבה, במקום ליפו הסמוכה לירושלים כמהלך יום.

ושמחתי לראות שכבר קדמני המלאכת שלמה שם, שכתב שמסתבר כדברי הירושלמי שהיתה ליפו.

28 ובפיה"מ כתב, "וכשיצא והוציאה (היינו, כשיצא נקנור מהספינה והוציא הדלת שעמו). פלט הים את הדלת השניה שם בעכו".

29 עיין בתוספתא יומא שאיתא שם, "רי"א אחת מהן חיה שבים בלעה אותה, וכיון שהגיע ניקנור לגמילה של יפו, פלטתו והטילתו ליבשה".

ועיין במדרש זוטא שה"ש א' י"ז שאיתא שם, "רי"א אחת מן החיות שבים בלעה אותם, כיון שהגיע ניקנור לנמל פלטה אותה ועמדה בים שלשה ימים עד שלא נכר את כלה".

וצ"ב בדברי המדרש שכתב 'בלעה אותם', שהרי רק דלת אחת נזרקה לים. ועוד לא זכיתי להבין המשך דברי המדרש, ועמדה וכו'.

ויודע ביאור בדברי מדרש הללו, נודה לו אם יודיענו להגדיל תורה ולהאדירה.

30 עי' בפירוש רבי אליקים עמ"ס יומא שם, שמבאר את דרשת חז"ל זו, "רהיטנו. אילו הדלתות שבני אדם רצין וכנכסין בהן".

31 יעוין בתוס' ישנים שם שכתבו, "עמד נחשול כו'. לא מפני שעשה עבירה כשהלך למצרים, כדאמרינן בספרי לגור שם אי אתה חוזר, אבל אתה חוזר לסחורה ולכיבוש הארץ" (והוא בירושלמי סנהדרין פרק י' הלכה ח').

ועי' בגבורת ארי שם, שהאריך לבאר שעישיבת מצרים אסורה בכל אופן, גם לאלו הבאים משאר ארצות, וגם לאלו שנולדו שם.

ובריטב"א כאן נתקשה על מה סומכין בזה"ז לגור במצרים, שהרי גדולי ישראל כרמב"ם ועוד גרו בה. ותירץ א. י"א שאותן עיירות שהיו במצרים בשעת היציאה כבר נתבלבלו ונתרבו, ואלו שקיימים כיום, הם אחרים שנתישבו אח"כ ובהם אין איסור. ב. ע"פ ר"א ממיץ [בריאים] שהתורה אסרה לחזור מצריימה רק באותה הדרך שמארץ ישראל דרך המדבר, כמו"ש (דברים י"ז ט"ז], "לא תסִפוּן לָשׁוּב בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה", ובכל דרך אחרת מותר. ג. "והנכון יותר", שכל האיסור הוא רק בזמן שישראל שרויים על אדמתם, אבל בזה"ז שנגזר עלינו להיות נדחים בכל קצוי הארץ, כל חו"ל אחד הוא ואין איסור אלא שלא לצאת מדעתיה מהארץ לחו"ל [אלא באופנים המותרים].

ומה שרצו ליישב שאין אלכסנדריא בכלל האיסור, לכאורה בסוכה נ"א ב' מבואר שאף היא בכלל האיסור, וכן למד בחינוך שם, ולכאורה כן מוכח מכל הני מרבותינו הראשונים שהקשו וישבו מעשה זה, והרי הוא היה באלכסנדריה, אלא משום שאף מקום זה בכלל האיסור.

עוד בענין ההיתרים לגור בזה"ז במצרים, עיין ר"מ פ"ה מהל' מלכים הל' ז' וח', חינוך מצוה ת"ק ובמנח"ח שם (והערות שבהוצאת מכון ירושלים), וע"ע בתורה תמימה דברים י"ז ט"ז.

ועיין אריכות דברים בענין זה, בטוב טעם ודעת, בגליון נ"ה, פרשת כי תצא ס"ח, בתשובה ל'לחכימא ברמיזא'.

32 ורבים מהאחרונים התקשו, מה היה ההיתר של ניקנור להסתכן עבור הדלתות. בבן יהוידע ביאר, שנקנור ידע שאם יזדקו אף את הדלת השניה לים, ימות מרוב צער, ועל כן הותר לו להסתכן בעבורם. והוכיח שבבכ"ח אין בכלל מאבד עצמו, ממה שאמרו חז"ל באיכ"ר א' נ"א, שהיה לו לצדקיהו "להטיח את ראשו בכותל עד שיצאת נשמתו" בכדי שלא יצקרו את עיניו ובכדי שלא יראה איך שהורגים את בניו לעיניו (ועי' בשו"ר בשמים ראש סי' שע"ה מה שכתב בזה).

וכתב בהערות עמ"ס יומא (שיעורי מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א, שה' ישלח דברו במהרה וירפאהו, בתשאח"י) שאין הכי נמי אם נקנור היה בא לשאול אם מותר לו להסתכן על הצלת הדלת, וודאי שלא היו מתירים לו לעשות כן. ולכאו' הרשע לא היה מתיר לו הצלת הדלת, ומה שאמרו חז"ל באיכ"ר א' נ"א, שהיה לו לצדקיהו "להטיח את ראשו בכותל עד שיצאת נשמתו" בכדי שלא יצקרו את עיניו ובכדי שלא יראה איך שהורגים את בניו לעיניו (ועי' בשו"ר בשמים ראש סי' שע"ה מה שכתב בזה).

33 הנה יש לדקדק בלשון המשנה מה היה מזכירים לשבח, האם את נקנור או את הדלתות. שפשטות לשון המשנה

סיפור ושאלה בצידו

לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם פרש"י.

כשבוא ה' את עולמו, והבדיל בין האור ובין החושך, וברא לילה ויום, ולאחר מכן ברא את כל הבריות טובות שבעולם, חילק את הבריאים בין אלו שעיקר זמנם ופעולתם היא בשעה שהשמש זורחת ומאירה את העולם, לבין אלו שרק בשעת שקיעת החמה יוצאים ממאורותיהם ומערותיהם, ועיקר זמנם ופעולתם היא בערב ובלילה, כאשר על דרך הרוב בעליה הבריים הבריתים היום ופעולים בעולם היום והאור, ואילו בעלי בעלי החיים המדברים, חיות הטרף והדומים להם, עיקר פעילותם היא בשעות הלילה והחושך.

כשנברא האדם בצהרי היום הששי, ייעד לו ה' את היום לפעולתו ולמעשיו, לעסוק בתורה ובעבודה, ואת לילו לשינה ולמנוחה, שיאסוף כוחות לקראת היום הבא עליו לטובה ולברכה, וכך הוא דרכו של עולם, וכמאמרו של רב יהודה (עירובין ס"ה א'), "לא איברי ליליא אלא לשינתא", שרוב העולם ישנים במיטותיהם בלילות, ולעומתם ישנו מיעוט, אותם אינשי דלא מעלי, הישנים בעוד עיקר פעולתם היא בשעות הלילה והאפילה, בהם הם מהלכים ממקום למקום ועושים את פעולותיהם בהחבא ובמחשך הלילה.

אלא שיחד עם זאת, זיכה ה' את בני עמו בחירו, שיעסקו בתורה ביום ואף בלילה, וכדברי הפסוק (יהושע א' ח'), "וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלַיְלָה", והוסיף ויסד הבורא בעולם, שאת עיקר החכמה ניתן להשיג דוקא בלילות, באותם זמנים שרוב העולם ישנים על מיטותיהם והוזים בחלומותיהם, גם זה לזכות בכתרה של תורה, כשאדם מנדד שינה מעיניו ותנומה מעפעפיו והוגה ועמל בתורה הקדושה, ולא עוד אלא שזוכה ש'חוט של חסד משוך עליו ביום', זה שם שגילו לנו חז"ל, ואלו הם דברי רבי שמעון בן לקיש שאמר, שכל תכלית בריאת הלילה היא לעמל התורה וראיה לה, כמאמרו ז"ל (שם), "לא איברי סיהרא אלא לגירסא", ושבח מיוחד משבחים את עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות, כפי שמפורש בפסוק (תהלים קל"ד א').

בדרך זו הלך נפתלי טאצאונאכטעלרנער*, שעוד משחר לידותו השקיע את כל ישותו ואוויתו בלימוד התורה ועמלה. למרות שלא הצטיין כלל בכישרונותיו, הוא היה בינוני ומטה, בכל זאת ידע את כל נכון כי חובת כל יהודי, בכל מצב שהוא, בין עני בין עשיר, בין חכם בין טיפש, לעסוק בתורה ועמלה, ועל כן ראה את כל תפקידו בחייו אך ורק בתורה ועמלה. הוא היה לומד בימים ובלילה, ישוב היה על הספסל בפינת בית המדרש שבקצה העיר, ועמל בתלמודו בכל שעות היום ואף הלילה, כאשר דרך לימודו היה, שלא נזקק כלל למיטה, אלא ישב והגה בתורה עד השעות המאוחרות של הלילה, שבהם הייעפות היתה מכריעה אותו ולאונסו התנומה היתה נופלת עליו, וכשראשו נשמט לצידי המגרא, וכך היה ישן לו את שינתו, עד הזמן בה הצליח לנער מעליו את כבלי הייעפות וחזור לתלמודו ועמלו בתורה הקדושה.

כשהיתה הייעפות מתגברת עליו ועומדת להכריעו, והוא עדיין לא סיים את חק לימודיו היומיים, היה נפתלי קם ממקומו ומהלך לאורכו של בית המדרש הלוך ושוב, כשחוזר לא משנתו בקול רם, ובאופן זה היה מצליח לדחוק מעט את עייפותו, ולזכות לעוד זמן יקר בו יכל להוסיף ולעמול בתורה הקדושה בכל כוחותיו.

כשעצה זו כבר לא היתה מועילה, וייעפותו הרבה הכריעתו, שהשינה היתה נופלת עליו גם בהליכתו בבית המדרש, היה יוצא מבית המדרש אל הרחוב הקריר, ומטייל בו וחוזר על משנתו, שטיול זה באויר הצח והקר, בכוחו לעורר ישנים ולהקיץ נרדמים, וכך היה לומד ושונה, הוגה ועמל בתורה הקדושה עד כלות כל הכוחות.

למרות שנפתלי כמעט לא אכל ולא ישן, וחיבר את נשמתו לגופו רק עם המעט שבמעט, באותם הימים דלות שנעשים צקדעיות ביותר שולחות לו בלבדי המדרש אחת לכמה ימים, בכל זאת, לא היה אדם מאושר ממנו, הוא הרגיש בכל עת את שמחת התורה ועמלה, עת הסיפוק וההנאה הגדולה והעצומה ביותר שניתן להרגיש ולחוש, שאותה יש לכל מי שדבוק בתורה הקדושה והוגה בה כל ימיו, שהיא משוש חייו ונותנת לו סיפוק והנאה עד אין קץ.

כלל לא היה ספק בעיני כל רואיו, שהוא זה שבו נתקיימו דברי חז"ל ש'חוט של חסד משוך על פניו ביום'. מחמת פניו המאירים כמעט לא היה ניתן להרגיש עליו את זיון גופו. השמחה שהרגיש ושידר לכל, הוכיחו מעל כל ספק, שאינו מרגיש כלל רעב לחלם, גם אם כבר עברו יומיים מאז ארוחתו האחרונה, ואף אינו מרגיש כל צמאון למים, אלא רק לשמוע את דברי ה', ללמוד דברי אלקים חיים, ולשנות באהבתה תמיד.

למרות ההערכה הרבה בה הערילו בני העיר את נפתלי, על שעזב לכל תענוגות תבל, ובחר בתורה ועמלה, בכל זאת היו בודדים מבני העיר, שדבר לימודו ועמלו הרב בתורה היה לצנינים בעיניהם. היו הם אותם אלו שנטו מדרך המלך, והלכו להם לחצוב בורות נשברים, במקום להשכיל בתורת אלקים חיים, למדו כל מיני 'חכמות חיצוניות', ועוד קראו לעצמם 'מומדים', כאשר אינם אפילו כ'עגל מלומד', אלא רק 'יושבי חושך וצלמות', ההולכים בחושך ואחר תאוות ליבם ושפלות רצונותיהם, ומתדרדרים מדחי אל דחי, ומאבדים חיי שעה עם חיי עולם.

אותם מבלי עולם, חפצו בכל ליבם להדיח את נפתלי מדרך עץ החיים, אל חוסר דרכם המובילה אלי אבדון. הם ניסו בכל עם לחכנס עמו לריכוחים בענינים שונים, אלא שנפתלי השיבם כפי שרבו אומר לו, שכאשר הוא יסיים את לימודו יהיה לו פנאי לריכוחים עמהם, אלא שלא נראה לו שום דבר שבמסומנים שנה הבאים הוא יספיק לסיים, כך שכעת בודאי שאין לו זמן ועת לריכוחי סרק אלו.

במשך השנים זכה נפתלי לעלות ולהתעלות במעלות המעולות בתורה, ואף זיכהו ה' להקים את ביתו עם בת ישראל צנועה וכשרה ישָׁרה, אשר הבינה והעריכה עד מאוד את הזכות והגדלות להקים בית עם בן עליה שכמותו, לחיות עם ספר תורה בכפיפה אחת, ולהסכים לחיי עוני וצמצום, ולשמוח ולעלוז בהם, ביודעה שבזכותם זוכה היא לרב טוב הצפון לצדיקים, בשותפותה המלאה בזכויות בעלה החשוב והצדיק, שכל עמלו הרב בתורה, שלו ושלה הוא.

מרוב הערכתה לכל רגע של לימוד התורה ועמלה, השתדלה עבורו רעייתו הצדקנית שיוכל ללמוד בלא כל עול וטרדה, ומעולם לא תנתה לפניו את צרותיה וקשיה הרבים, בעוני ובמחסור התמידי בו הם חיו, אלא בכל עץ עודדה ודרבנה אותו להמשיך בחיי התורה ועמלה, ולזכות לחיי העולם הבא, ואושרה הגדול היה בסיפוק הרב אודות חלקה הגדול בתורתו.

במשך השנים המשיכו אותה 'חברה טמאה' להטרידו ולנסות להדיחו מדרך עץ החיים, אך בכל הנסיונות הוא כלל לא התפנה אליהם לדבר בעמם. רק עם אחד מהם הסכים נפתלי לדבר ולשוחח, לשמוע את דבריו ולהשיבו דבר. היה זה עם חנגאל בן דודו, שלפני שנים שם ותהילה וכבוד גדול, עד שכל השוטים שבבני העיר, שעושים מהטפל עיקר ומהעיקר טפל, הם אלו שנתנאו ברופא הגדול והמומחה שהוא בן עירם ומקומם, ורבים נמשכו אחריו ללמוד מחכמת הרפואה ולהחכים בה.

ו' נפתלי שידע שליבו של חנגאל נפל בקרבו, וגופו טמא מחמת רוב חטאיו שעשה ומאכלות אסורות שעיקץ את נפשו בהם בצדי הרופאים, בכל זאת היה משוחח עמו רבות, למנוע ממנו להכשל עוד ועוד, ודיבר על ליבו שיאזור כגבר חלציו ויתגבר על יצרו הרע בעיקרי היהדות, בשמירת שבת וכשרות, ולא יזיד עוד בעוונות אלו.

זכות התורה שחנגאל למד בשנותיו הצעירות, עמדה לו שדברי ה' נפתלי בן דודו נכנסו לליבו, ובזכותם הוא מנע את עצמו מלהכשל ולהתעמק בו הטומאה, אבל מעלתה היתה הנא נשא אשה יהודיה שמאמנו מה"צדיקות הגדולות", אבל מעלתה היתה, שרצתה להקים בית שבו ישמרו כשרות, שבת וקדושת ישראל, ועל כך הסכים חנגאל להתחייב, ובאופן זה הצליח נפתלי בדבריו הרבים, להעמידו בקרן אורה, שהבית שהקים יהיה המשך לעם ישראל, ולא כמו שאר חברו הרופאים, שהמשיכו להטמא עד שנשאו בת אל נכר ואבדו מתוך הקהל לעולמי עולמים.

באחת הפעמים שר' נפתלי שוחח עם חנגאל אודות עיקר החיים ומטרתם, תוך כדי הדברים טען חנגאל לר' נפתלי, שהנה למדנו שנינו יחדיו באותו בית המדרש, ועל ידי שלמדתי חכמת הרפואה, בכוחי לעזור ולסייע לרבים, לרפאות חולים ולמנוע מחלות קשות, ועל הצלת אדם אחד משיארא אמרו חז"ל, שהוא 'כאילו הציל עולם מלא', ועל כן, אני שהצלתי עשרות ומאות, קיימתי עשרות ומאות עולמות, לכאורה זכויותי רבות עד אין קץ ותכלית, לעומת אדם אחד היושב והוגה בתורה, ומה גם שבחמכתי להציל אנשים שרופאים אחרים מתייאשים מרפואתם, ומה תשיב על כך.

אמנם אמת, השיבו ר' נפתלי, שאמרו חז"ל שהמציל נפש אחת מישראל כאילו הציל עולם מלא, וכל רופא המציל נפשות, יש לו זכויות רבות, אבל לפני ה', לימוד התורה חשוב וגדול יותר עשרת מונים מהצלת נפשות, כמו שאמרו במגילה (ט"ז ב)', גדול מלומד תורה יותר מהצלת נפשות'. ומה שטענת בצדק על זכויותיך הרבות שבכל יום הנך מקיים עולם מלא, צריך אתה לדעת, כי לימוד התורה של לומדי התורה מציל הרבה יותר מכל ההצלות שהצלת בימי חייך, שלימוד התורה מגן ומוגן מהצרות לבוא לעולם, ושומר על כל הבריות מחלות ופגעים רעים וקשים, כמו שנאמר, אם בחקתי תלכו, שתהיו עמלים בתורה, אז באים כל הטובות, ואם חלילה לא יהיו עמלים בתורה, באים כל הצרות הצרורות, וכמפורסם המעשה שאירע בימי רבי עקיבא (ב"ב ח' א'), שממנו הוכיח רבי את מה שתמיד אמר, שכל הצרות שבעולם באות בגלל אלו שאינן עוסקים בתורה.

אם כן תענה לי, אמר לו ר' נפתלי, מה אתה רוצה שבנך יהיה, רופא שיכול לרפאות חולים, או תלמיד חכם ועמל בתורה שבעמלו זה ובכח תורתו וקדושתו מונע מחלות ופגעים רעים ואסונות קשים לבל יבואו על הבריות.

בזכות דבריו אלו של ר' נפתלי לחנגאל, הושפע חנגאל ושלח את בנו ללמוד לימודי קודש אצל המלמד של היער, כאשר בעקבות כך כעסו עליו כל בני חברות הרשע שבעיר, וכאשר הבינו שיד ר' נפתלי בדבר, החליטו לנקום בו את נקמתם למען ישמעו ויראו כל תושבי העיר.

אותם פוחזים לא נבהלו לשלוח יד אל הקודש, לספר תורה החי שבקרבם, וריעונם הנבזי והמרושע היה, שימצאו איזה שהוא דבר עלילה להעליל עליו אצל גויי הארץ, ואחר כן כבר יבואו כל הרבנים לבקש מהם שיפעילו את קשריהם עם אנשי השררה, להצילו מידיהם, ויעשו זאת רק בתנאי שיפסיקו לפעול לקירוב ילדיהם לתורה ולעמלה.

התכנית השטנית שהנו אותם חבר משתיהים, תוכננה לפרטי פרטים. באחד הלילות התגנב לבית המדרש אחד מאותם רשעים, כשהוא מעוטף כחובש את המדרש, ועם כניסתו נטל ספר ותהתיישב בספסל הסמוך למקום מושבו של ר' נפתלי. שעה ארוכה ישב אותו רשע במקומו מול הספר הקדוש שלקח, ועשה עצמו כאילו הוא לומד בו, והמתין לשעת הכושר, בה יקום ר' נפתלי ממקומו.

לאחר כמה שעות של עמל התורה וגיעיה בה, קם ר' נפתלי ממקומו ופנה אל עבר ארון הספרים להוציא ספר לעיין בו. באותה העת הביט אותו רשע לכל עבר, וכאשר ראה כי אין איש שרואה את מעשיו, חיש מהר הגיע אל עבר מושבו של ר' נפתלי, הוציא מכיסו אבקה לבנה ופיזרה על דף הגמרא בה עסק ר' נפתלי ועמל בה, ועל השולחן מסביב.

ר' נפתלי עשב מארון הספרים עם הספר שחיפש, וחזר לתלמודו, מרוב שקיעותו בסוגיא לא הרגיש כלל בריח החריף של הסם שפוזר, ואף לא ראה את האבקה הלבנה הפזורה במקום. אך כשעברו כמה דקות, הרגיש לפתע שנופלת עליו עייפות נוראה, וקשה לו להחזיק את עיניו פקוחות ולהמשיך לעמול בתורה הקדושה.

לא איש כל כמוך יעותר כה בקלות, ויתן למלאך המוות על השינה לפרוש עליו את כנפיו, ובמיוחד שהשעה לא היתה כה מאוחרת, וסדר יומו שעליו להספיק עדיין רב, ועל כן, קם ר' נפתלי והחל להלך בבית המדרש לאורכו, כדי שהלהיצה תעוררו מעייפותו. גם כשהלך והסתובב בבית המדרש ראה שהעייפות השורה עליו איננה קשה, והוא כמעט נרדם בהליכתו, על כן החליט לצאת לאויר קר שבחוץ, שמשב הרוח הקריר יעוררו שיוכל לשוב ללמודו, ולהספיק את כל מה שתכנן ללמוד בלילה זה.

לרגע הזה ציפו אותם רשעים שישבו והמתינו כשהם נסתרים מאחורי עצים עבותים. כשאך יצא ר' נפתלי מבית המדרש, הם הציצו אש בשדה הקוצים הסמוכה אל עבר בית המדרש, בתקווה כי ר' נפתלי יראה אש זו, ולא יבחין כלל בשריפה, ואז הם כבר ידאגו שעוזרי היער יאסרוהו בחשד שהבעיר את הבערה.

האש שהציתו התפשטה עד מהרה, ותוך זמן קצר היה מי שהבחין בשריפה והפעיל את הפעמונים המיועדים לשעת חרום זו, וצלצול הפעמונים העיר את התושבים הסמוכים למקום והזעיק את שוטרי העיר. התושבים הרבים ששמעו שהשריפה תתפשט אל עבר הבתים, שרובם היו בנויים מעץ ושאר חומרים דליקים, יצאו מבתיהם כשלבוא השינה עליהם, ומיד החלו לשאוב דליי מים מהבארות הסמוכים, ולשופכם על האש המתפשטת מהרה.

זמן ארוך לקח לתושבים לכבות את השריפה הגדולה שפרצה, כאשר כל אותם רשעים שהבעירוה הצטרפו למאמצי הכיבוי, כשהם אומרים בכל עת, שצריך ששוטרי העיר יתפסו את אותו אחד שהבעיר את השריפה, וימצו עמו את הדין.

עוד לפני שהלהבות כובו לחלוטין, מצא אחד משוטרי העיר את ר' נפתלי כשהוא יושב רדום בצידי הדרך על גזע כרות בשולי מגרש מגרש הקוצים, במקום בו לפי הערכתם פרצה השריפה, וקרא לחבריו שיחד עוררוהו משנתו בצעקות וגדופים, אודות מה מעשהו כאן, והאם הוא זה שהצית את האש. כשראו השוטרים שר' נפתלי לא מבין כלל לא היכן הוא נמצא והיאך הגיע למקום, ואף שאלם על איזו שריפה הם מדברים, הם הבינו שכפי הנראה ידו במעל והדבר הגביר את חמת השוטרים, שהכוהו נמרצות ואף לקחוהו עמהם לבית המאסר שבתחנת המשטרה.

כמה מיהודי העיר שעמלו קשות לכיבוי השריפה, ראו את השוטרים כשהם גוררים עמהם את ר' נפתלי, ניגשו אליהם וניסו להסביר לה שיש להם טעות בזיהוי, ולא יתכן ויש לאותו צדיק שייכות לשריפה, אלא שהשוטרים אטמו אוזניהם מלשמוע והדפו אותם בגסות, ואמרו להם שהם מבינים שהיהודים הם אלו שהציתו את האש בכוונה תחילה לשרוף את כל הגויים הגרים בעיר, ובקרוב יצאו לסדרת מעצרים, לתפוס את היהודים הנוספים הקשורים להצתה.

כשהשליכוהו השוטרים אל תוככי התא הקטן והמצחין בבית המאסר, היה ר' נפתלי כבר עירני לחלוטין, אלא שכעת מחשבותיו היו אודות מה מצבו של אותו תא, האם הוא נקי ומותר ללמוד בו, או שהוא בגדר מקומות המטונפים שאסורים בתלמוד תורה, שאם כן, כעת מצוותו היא שלא ללמוד מאומה. כשגילה שהתא נקי וניתן ללמוד בו, לשמחתו לא היה קץ וגבול, שה' גמל עמו חסד שגם במקומו זה הוא יכול לשבת ולעמול בתורה הקדושה, כשאיפתו הטהורה בכל עת ושעה.

יהודי העיר שהכירו כבר את שינאת השוטרים ליהודים, ככל שינאת גויי הארץ, ופעמים רבות אף יותר מהם, שהרי בידם הם ושררה, חששו מאוד מהבאות, ומה גם שחששו לשלומו של ר' נפתלי, על כן מיהרו אל בית המאר דאתרא, לספר לו את מה שאירע, שעצרו את ר' נפתלי בראשון לילה על יד בית המדרש, בשעה שהתפשטה שם שריפת קוצים גדולה, ואף הוסיפו ואמרו את דברי השוטרים אודות המעצרים הנוספים הצפויים באותו לילה.

המרא דאתרא חכך בדעתו כמה רגעים, ומסיבות שונות הגיע למסקנא שאין מה לפחד מאיומי השוטרים אודות המעצרים הצפויים, ומה גם שאם אכן כך מתוכנן, השוטרים לא היו מגלים דבר, בכדי שלא יוכלו להתחבאות ולהמלט טרם בואם, ועל כן, שלח מיד את שמשו לבית האש הקהל, לקרוא לו ולעסקני הציבור, שיבואו ויבדקו עמו היאך ניתן לקדם את פני הרעה, ומה הדרך להציל את ר' נפתלי מיד השוטרים.

ראש הקהל נבהל מאוד מבוא שמש המרא דאתרא אליו בשעה הסמוכה לעלות השחר, ותוך זמן קצר מיהר לבית הכנסת, בה נתודעו למאסרו של ר' נפתלי, ויחד עם שאר העסקנים שנתאספו, העלה רעיונות בדבר הדרך שניתן לפדות אותו ממעצרו.

העצה הפשוטה היא, טען ראש הקהל למרא דאתרא, שנפנה לאחד מאותם חבר משתיחים שבעירינו, אשר להם ישנם 'קשרים' עם אנשי המשטרה וקציניה, וככל הנראה הגויים פחות שונאים אותם מפני שיש קוי דמיון מקבילים ביניהם לבין גויי הארצות, במראם החיצוני ובלבוש ואף בחלק מסנוניותיהם, ומסתבר שיחד עם זאת נשאר הבן בליבם ובקרבם איזה רגש של ניצוץ יהודי להציל אם מי שנתפס בידי הגויים.

המרא דאתרא שלל את רעיונו של ראש הקהל משלוח סיבות, הראשונה, על פי דברי דוד מלך ישראל (ש"א כ"ד י"ג), "מֵרְשָׁעִים יֵצֵא רֶשַׁע", ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, שלא יתכן ודבר טוב יצא מאותם רשעים. שנית, כלל לא ברור לי שהגויים שונאים את אותם פושעים פחות מאשר את היהודים שומרי משמרת התורה, וכידוע יסודו של הנצי"ב זצ"ל אודות ה'קידוש והבדלה' שיש בין ישראל לעמים, שבכל מקום בו היהודים נבדלו מהגויים, עשו עמהם 'הבדלה', הגויים כיבדו את היהודים, עשו להם 'קידוש', ואילו בכל מקום בו היהודים כיבדו את הגויים ונתערבו בהם, עשו להם קידוש, באותן מקומות הגויים עשו ליהודים 'הבדלה', הם רדפום עד חרמה ועשו להם צרות צרורות. כך שלפי יסוד זה, אמר המרא דאתרא, כלל לא ברור שהגויים אוהבים יותר את אותם רשעים ההולכים בדרכם בדעבדם.

ומה גם, הוסיף המרא דאתרא ואמר, לצערי הרב כלל לא בטוח לי שאותם פושעים יפעלו להצלת ר' נפתלי, ובמיוחד שהוא נחשב בעיניהם כסחירה המוחלטת ביותר לחווי של חייהם, ולאורח חייהם הקלוקל, שכל ימיהם הם במרדף אחר הנאות ותאוות, ותמיד הם בדיכאון ובהרגשה קשה של חוסר סיפוק הנאה, ולעומתם, אני לא מכיר אדם נוסף בעיר, שאינו מחפש כל אחר הנאות ותאוות, ובכל זאת תמיד שמח וטוב לב והצהלה מצויה בכל עת, למרות שבקושיי אוכל ושיו. האמת היא, שליבי אומר לי, שיד אותם רשעים בדבר מאסרו, והלואי ואֹתבדֶה, ויתברר שאין ידם במעל.

המרא דאתרא ביקש מראש הקהל שימצא יהודי שומר תורה ומצוות מבני הקהילה, הבקי בשפת המדינה, שיוכל לדבר עם שר העיר אודות שחרורו של ר' נפתלי, ושמבין בחשיבות לומדי התורה ועמליה, שיראה לעצמו זכות גדולה לעסוק בשחרורו מבית הכלא ולהשיבו אל בית המדרש, שיוכל להמשיך לעמול בתורה ולהחזיק את העולם ולקיימו.

המרא דאתרא פנה אל עבר בית הכנסת לתפילת שחרית כוותיקין, כשהוא מזהיר את ראש הקהל שכעת דינו הוא כעוסק במצוות 'פדיון שבויים', שאסור לו להתפלל עד שלא יסדר את פדיונו של ר' נפתלי מבית האסורים. והוסיף ואמר, שאם יהיה צורך בו או בכל מה שצריך את דעתו, ניתן לבוא אליו לבית הכנסת לקרוא לו, אפילו אם הוא עומד באמצע תפילת שמונה עשרה.

דקות ספורות לאחר הנץ החמה, כשהמרא דאתרא עמד באמצע תפילת שמונה עשרה, נכנס בבהלה אל בית הכנסת ר' שכנא, אחד מעסקני הקהילה, ומיד עם כניסתו פנה אל עבר מקום עומדו של המרא דאתרא, וכשהוא עומד באמצע תפילתו, הקיש קלות על העמוד בסמוך למקום תפילתו. גם הטיפחות הקלות על כתפו של הרב לא הפנו את שומת ליבו, המרא דאתרא עמד באותה עת לפני המלך, ולא הרגיש כלל בדבר. רק כשאחד מהמתפללים בא לעיזרו וענענו את הרב ענענו רב, לפתע נתעורר הרב מטרעפיו, ומבוהל כולו מהפרעת תפילתו, הביט אליהם.

ר' שכנא קבלת מהרב את המרא דאתרא ואמר לו, ששילמו שלמונים לאחד מאנשי שר העיר, ונקבעה להם פגישה לעוד כשעה, אלא שכבר היעת שהשליח יצא לדרכו, וכולם מתמיהים להכרעת הרב בדבר מי יהיה שליח הקהילה לשר העיר, לפעול למען שחרורו של ר' נפתלי מבית מאסרו, כאשר מומלצי ראש הקהל הם, ר' יקותיאל, ר' יחמיאל ור' יחזקאל.

הרב חשב רגע, ולאחר כמו הוציא את קולמוסו וכתב להם את הוראתו, ששלושתם ילכו יחדיו, אלא שרק ר' יחמיאל יהיה מי שידבר לשר העיר, וה' יחם עליונו ויעזרם להיות שליחים נאמנים להוציא את ר' נפתלי מבית האסורים.

לפני שהמרא דאתרא מסר את הפתק לידי ר' שכנא, הוא העביר כן כפול מתחת לתיבות 'שרק ר' יחמיאל' ר' יחמיאל יהיה זה שידבר לפני השר', כאומר שהוא מקפיד על כך הקפדה חמורה. מיד עם מסירת הפתק לר' שכנא, חזר המרא דאתרא לתפילתו ולעמידתו בפני המלך.

עם קבלת הפתק מיהר ר' שכנא לבית ראש הקהל, והודיע להם את הכרעתו של הרב, תוך שהוא מראה להם את הפתק עם הקו הכפול שסימן המרא דאתרא אודות כן, שרק ר' יחמיאל יהיה זה שידבר לפני השר, באומרו שהרב הדגיש שהוא למרות שהיה באמצע תפילת שמונה עשרה, זה מראה עד כמה הדבר חשוב בעיני המרא דאתרא, ועל כן אין להם לנטות ימין או שמאל מדברי הברורים של הרב.

יתכן, הוסיף ר' שכנא מעצמו, שסיבת הדבר היא, היות והמרא דאתרא ידיו רב לו גם בחלקי הנסתר בתורה, ראה דבר זה בשמו של יחמיאל, שה' יחם עליהם ועל ידו תעשה שליחות זו על הצד היותר טוב ומועיל.

חסד ה' בידם הצליח, שר העיר קיבלם בכבוד רב, ור' יחמיאל בתחילה פתח בכבודו ובמעלתו הרבה של השר, עד כמה יהודי העיר מערכים אותו כאיש שלום המכלכל כל דרכיו במשפט, ודואג להנהיג את העיר בצורה נאותה ונכונה, על דרך הישר וההגינות.

לאחר מכן החל ר' יחמיאל לספר לשר אודות החשיבות הרבה אותם יהודי העיר מערכים לומדי תורה, ובמיוחד לאלו העוסקים בה יומם ולילה, שבלימודם זה הם מצילים את כולם מכל דבר רע, ומכל מיני פורענות. ועתה, הוסיף ואמר, כל בני העיר מצטערים על מאסרו של ר' נפתלי, שהוא אחד מחשובי יהודי העיר, העוסק בלימוד התורה ועמלה יומם ולילי, שכולם מערכים אותו ומכבדים אותו עד מאוד, ולא יתכן כלל שאדם חשוב ונעלה כמותו ילך להצית אש בקוצים, אז לעשות כל דעלול דומה.

ומה שמצאוהו רדום על עץ כרות באיזור השריפה, והוא לא ידע כל המשריפה, למרות היותה בסמוך אליו, היא משום היותו שקוע בעומק עיונו בתורה הקדושה, והראיה הגדולה לזה, שהוא מציע ששר העיר ישלח שוטר אליו לתאו, ויבדוק במה הוא עוסק באותה שעה.

שר העיר קיבל את דברי ר' יחמיאל, ואמר לו שיש לו בליבו הערכה לאותם היהודים הלומדים את תורתם, ועל כן, אם אמת נכון הדבר, הרי שהוא שיחררו מיידית.

באותה שעה החליט שר העיר לבדוק בעצמו את ר' נפתלי בתאו, ועל כן פנה אל שוטרי ציבוים לוווחו אל תא המאסר בו כלוא ר' נפתלי. השוטר פתח לשר העיר את תאו של ר' נפתלי, ולנדהיו ראה מחזה מיוחד שלא ראה מעולם. ר' נפתלי יושב בתאו, כאשר יד ימינו מכסה את עיניו, והוא אומר מילים בשפה זרה ובאיטיות, ואינו מבחין כלל בנכנסים.

גם כאשר הסיר ר' נפתלי את ידו מעל עיניו, והפסיק באמירת התיבות בקול, חלל לומר מילים נוספות בשפה זרה, כאשר הוא מקפיד לאיית כל אות בהגייתה הנכונה, וכל אותה היעת הוא לא מבחין כלל בכל אלו העומדים לפניו.

כשסיים ר' נפתלי לקרוא פרשה ראשונה של קריאת שמע, ועמד להתחיל בפרשה השניה, הרגיש לפתע שיש כאן איזו שהיא תכונה והמולה. הוא הרים את עיניו וראה לפניו קבוצה של גויים, וביניהם אדם הנראה מכובד יותר, וממונה עליהם.

באותה העת פקד עליו אותו גוי מכובד שיקום ויגש אליו. היה זה שר העיר שקרא לו ואמר לשוטרים שסמוכים אליו, שיקחוהו ויתירו את אזיקיו, וישחררוהו לחפשי. הוא מיד הרא עליו ובהנהגתו, שאינו עוד איזה 'ארחי פרחי' משועמם המחפש לשרוף קוצים.

עם יציאתו של ר' נפתלי מבית האסורים, פנה שר העיר אליו ובקש ממנו את ברכתו. באומרו, אני רואה עליך שאתה אדם קדוש, ועל כן תברך אותי שאזכה להמשיך בתפקידי בה בזמן בשנים. ר' נפתלי בירכו שאם יראה המרא דאתרא שהם אדם לבל יעשו להם רעה, ולא יטה את אוזנו לשמוע עליהם עלילות דברים, אלא תמיד יחקור אחר האמת ויחפש להביא שלום, ה' יברכו שיזכה להמשיך בתפקידו זה החשוב לאורך ימים ושנים.

כשדבר שחרורו של ר' נפתלי נודע בציבור, יחד עם הוראתו של חבר אודות זאת שרק ר' יחמיאל יהיה המדבר לפני השר, התפרסמה עמה יחד גם פרשנותו של ר' שכנא מדוע הורה הרב כן, והדגיש זאת, וכפי שכולם ראו, הוא אכן הצליח בשליחותו.

באחד הימים שאל אחד הנכדים את המרא דאתרא, האם הפרשנות של ר' שכנא נכונה בדבר מה שעשה. השיבו הסב, 'לא מיניה ולא מקבתיה', אין כל שייכות בין שמו ותפקידו, וגם לצערי אני לא בקי בסתרי תורה, והלוואי שאהיה בקי בחלק הנגלה שבתורה הקדושה, וגם שלא ארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים.

הסיבה שבחרתי בר' יחמיאל היתה, משום שידוע לי שהוא לומד בכל שבוע את הפרשה המשך קבוע ואחד תרגום עם פרש"י, ולימודו זה הוא לא רק ב'העברה בעלמא', אלא באופן רציני ובעיון נמרץ, ועל כן יודעתי שבעזה"ר הוא יצליח בשליחותו לשחרר את ר' נפתלי, כפי שאכן היה הבסוף.

מה הסיבה שמחמתה הבין המרא דאתרא שיש קשר בין בחירת ר' יחמיאל לשליחות הגורלית, לבין הקפדתו בלימוד הפרשה עפרש"י ?

טאצאונאכטעלרנער - הלומד יומם וליל

תשובה ל"סיפור ושאלה בצידו" מגליון שבוע שעבר

בתשובה לשאלה, מנין בפרשתינו עפרש"י הגיע גילון לרעיונו בדבר דרך החקירה לחקור בו 'מחבל' שהחוק אינו מאפשר לחוקרו כדבעי, וזאת על ידי שהעביריהו ממקום למקום עשרות פעמים, ומחמת כן נשברה רוחו והוא התחיל לספר בחקירתו את מה שהיו צריכים לשמוע ממנו. גילון הגיע לרעיונו זה בדבר הטרטור המיוחד שיש בהעברת הנחקר ממקום למקום במשך עשרות פעמים, שיכול לגרום לנחקר שיספר את סודותיו עליהם שומר בקרבו, וזאת מדברי רש"י ר' "ח, פ' "וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי ה' וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל כַּפֶּיהָ אֶת מִנְחַת הַזִּכָּרוֹן מִנְחַת קְנָאֹת הִוא וּבְיַד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מֵי הַמָּרִים הַמְאָרֲרִים", וביאר רש"י, "והעמיד הכהן וגו'. והלא כבר נאמר והעמידה לפני ה', אלא מסיעין היו אותה ממקום למקום כדי ליגעה ותטרף דעתה ותודה". מבואר בדברי רש"י, שהעברה ממקום למקום מייגעת ומטריפה את הדעת, ועל ידי זה ניתן להוציא את המידע שצריך מאותו אחד

תשובות לשאלות המתפרסמות בעלון זה, יש לשלוח בכתב ברור וקריא, בצירוף שם, כתובת וטלפון,
עד ליום ג' בשעה 23.00 בלבד לפקס' 9741115 - (08) [מחו"ל: בקידומת 8 - 972 +] (24 שעות)
[או למייל yaepstein@aol.com **עד יום ב' בערב בלבד**]

הפרסים לשבוע זה: **"יסוד ושורש העבודה", ב"כ.**
עוד שלושה זוכים מספים, כל אחד ב**"ספר הישר - מדרש חז"ל".**
הפרס לשבוע זה על "סיפור ושאלה בצידו": **שני זוכים**, כל אחד ב**"תיבת גמא עה"ת לבעל הפמ"ג עם הגאות רע"א"**

להערות, הארות ותגובות וכל עניני העלון, ותרומות והנצחות, יש לפנות למערכת בפקס ובמייל הנ"ל

שפות הזוכים לשבוע שעבר
הרבנים \ הבה"ח

אומן ש.ח. – מודיעין עילית – יסוד ושורש העבודה, ב"כ.
גרוס י.ש. – לונדון – ספר הישר - מדרשי חז"ל.
ליבוביץ י.צ. – קרית ספר – ספר הישר - מדרשי חז"ל.
כהן א.ג. – בני ברק – ספר הישר - מדרשי חז"ל.
אהרן ש. – שיקאגו – תיבת גמא עה"ת עם הגאות רע"א.
יעקובזון י. – מודיעין עילית – תיבת גמא עה"ת עם הגאות רע"א.
הודעה נשלחה/תשלח לזוכים. (במהלך החודש הקרוב)

תלקפות נסיון, ניתן לקבל כל שבוע את העלון **בפקס** או **באימייל** (ללא תשלום). המעוניינים לקבלו, ישלחו את שמם וכתובתם בכתב ברור, בתוספת מס' טלפון לבירורים, לפקס המערכת או למייל:
yaepstein@aol.com

© כל הזכויות שמורות ל"איחוד בחידוד" ולרבנים הכותבים – מודיעין עילית - ארץ ישראל

הסיפור לא נכתב הלכה למעשה, ואין להסיק מסקנות הלכתיות או התנהגותיות מסיפור הדברים.

סיפור ושאלה בציר

לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם פרש"י.

כשברא ה' את עולמו, והבדיל בין האור ובין החושך, וברא לילה ויום, ולאחר מכן ברא את כל הבריות טובות שבעולם, חילק את הברואים בין אלו שעיקר זמנם ופעולתם היא בשעה שהשמש זורחת ומאירה את העולם, לבין אלו שרק בשעת שקיעת החמה יוצאים ממאורותיהם ומערותיהם, ועיקר זמנם ופעולתם היא בערב ובלילה, כאשר על דרך הרוב שבעלי החיים הביתיים חיים ופעילים בשעות היום והאור, ואילו בעלי החיים המדבריים, חיות הטרף והדומים להם, עיקר פעילותם היא בשעות הלילה והחושך.

כשנברא האדם בצהרי היום הששי, ייעד לו ה' את היום לפעולתו ולמעשיו, לעסוק בתורה ובעמלה, ואת לילו לשינה ולמנוחה, שיאסוף כוחות לקראת היום הבא עליו לטובה ולברכה, וכך הוא דרכו של עולם, וכמאמרו של רב יהודה (עירובין ס"ה א'), "לא איברי ליליא אלא לשינתא", שרוב העולם ישנים במיטותיהם בלילות, ולעומתם ישנו מיעוט, אותם אינשי דלא מעלי, הישנים ביום ועיקר פעולתם היא בשעות הלילה והאפילה, בהם הם מהלכים ממקום למקום ועושים את פעולותיהם בהחבא ובמחשך הלילה.

אלא שיחד עם זאת, זיכה ה' את בני עמו בחירו, שיעסקו בתורה ביום ואף בלילה, וכדברי הפסוק (יהושע א' ח'), "וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלַיְלָה", והוסיף ויסד הבורא בעולם, שאת עיקר החכמה ניתן להשיג דוקא בלילות, באותם זמנים שרוב העולם ישנים על מיטותיהם והוזים בחלומותיהם, זה העת לזכות בכתרה של תורה, כשאדם מנדד שינה מעיניו ותנומה מעפעפיו והוגה ועמל בתורה הקדושה, ולא עוד אלא שזוכה ש'חוט של חסד משוך עליו ביום', וזה מה שגילו לנו חז"ל, ואלו הם דברי רבי שמעון בן לקיש שאמר, שכל תכלית בריאת הלילה היא לעמל התורה והיגיעה בה, כמאמרו ז"ל (שם), "לא איברי סיהרא אלא לגירסא", ושבח מיוחד משבחים את עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות, כפי שמפורש בפסוק (תהלים קל"ד א').

בדרך זו הלך נפתלי טאגאונאכטלערנער*, שעוד משחר ילדותו השקיע את כל ישותו והוויתו בלימוד התורה ועמלה. למרות שלא הצטיין כלל בכישרונותיו, הוא היה בינוני ומטה, בכל זאת ידע אל נכון כי חובת כל יהודי, בכל מצב שהוא, בין עני בין עשיר, בין חכם בין טיפש, לעסוק בתורה ועמלה, ועל כן ראה את כל תפקידו בחייו אך ורק בתורה ועמלה. הוא היה לומד ביום ובלילה, ישוב היה על הספסל בפינת בית המדרש שבקצה העיר, ועמל בתלמודו בכל שעות היום ואף הלילה, כאשר דרך לימודו היה, שלא נזקק כלל למיטה, אלא ישב והגה בתורה עד השעות המאוחרות של הלילה, שבהם העייפות היתה מכריעה אותו ולאונסו התנומה היתה נופלת עליו, וכשראשו נשמט לצידי הגמרא, וכך היה ישן לו את שינתו, עד הזמן בה הצליח לנער מעליו את כבלי העייפות וחוזר לתלמודו ועמלו בתורה הקדושה.

כשהיתה העייפות מתגברת עליו ועומדת להכריעו, והוא עדיין לא סיים את חק לימודיו היומיים, היה נפתלי קם ממקומו והלך לאורכו של בית המדרש הלוך ושוב, כשחוזר על משנתו בקול רם, ובאופן זה היה מצליח לדחוק מעט את עייפותו, ולזכות לעוד זמן יקר בו יכל להוסיף ולעמול בתורה הקדושה בכל כוחותיו.

כשעצה זו כבר לא היתה מועילה, ועייפותו הרבה הכריעתו, שהשינה היתה נופלת עליו גם בהליכתו בבית המדרש, היה יוצא מבית המדרש אל הרחוב הקריר, ומטייל בו וחוזר על משנתו, שטיול זה באויר הצח והקר, בכוחו לעורר ישנים ולהקיץ נרדמים, וכך היה לומד ושונה, הוגה ועמל בתורה הקדושה עד כלות כל הכוחות.

למרות שנפתלי כמעט לא אכל ולא ישן, וחיבר את נשמתו לגופו רק עם המעט שבמעט, באותם ארוחות דלות שנשים צדקניות היו שולחות לו לבית המדרש אחת לכמה ימים, בכל זאת, לא היה אדם מאושר ממנו, הוא הרגיש בכל עת את שמחת התורה ועמלה, את הסיפוק וההנאה הגדולה והעצומה ביותר שניתן להרגיש ולחוש, שאותה יש לכל מי שדבוק בתורה הקדושה והוגה בה כל ימיו, שהיא משוש חייו ונותנת לו סיפוק והנאה עד אין קץ.

כלל לא היה ספק בעיני כל רואיו, שהוא זה שבו נתקיימו דברי חז"ל ש'חוט של חסד משוך על פניו ביום'. מחמת פניו המאירים כמעט לא היה ניתן להרגיש עליו את רזון גופו. השמחה שהרגיש ושידר לכל, הוכיחו מעל כל ספק, שאינו מרגיש כלל רעב ללחם, גם אם כבר עברו יומיים מאז ארוחתו האחרונה, ואף אינו מרגיש כל צמאון למים, אלא רק לשמוע את דברי ה', ללמוד דברי אלקים חיים, ולשגות באהבתה תמיד.

למרות ההערכה הרבה בה העריכו בני העיר את נפתלי, על שעזב לכל תענוגות תבל, ובחר בתורה ועמלה, בכל זאת היו בודדים מבני העיר, שדבר לימודו ועמלו הרב בתורה היה לצנינים בעיניהם. היו הם אותם אלו שנטו מדרך המלך, והלכו להם לחצוב בורות נשברים, במקום להשכיל בתורת אלקים חיים, למדו כל מיני 'חכמות חיצוניות', ועוד קראו לעצמם 'מלומדים', כאשר אינם אפילו כ'עגל מלומד', אלא רק 'יושבי חושך וצלמות', ההולכים בחושך ואחר תאוות ליבם ושפלות רצונותיהם, ומתדרדרים מדחי אל דחי, ומאבדים חיי שעה עם חיי עולם.

אותם מבֵלי עולם, חפצו בכל ליבם להדיח את נפתלי מדרך עץ החיים, אל חוסר דרכם המובילה אלי אבדון. הם ניסו בכל עת להכנס עמו לויכוחים בענינים שונים, אלא שנפתלי השיבם כפי שרבו אמר לו, שכאשר הוא יסיים את לימודו יהיה לו פנאי לויכוחים עמהם, אלא שלא נראה לו שבשמונים שנה הבאים הוא יספיק לסיים, כך שכעת בודאי שאין לו זמן ועת לויכוחי סרק אלו.

במשך השנים זכה נפתלי לעלות ולהתעלות במעלות התורה, ואף זיכהו ה' להקים את ביתו עם בת ישראל צנועה וכשֵרה כשֵרה, אשר הבינה והעריכה עד מאוד את הזכות והגדלות להקים בית עם בן עליה שכמותו, לחיות עם ספר תורה בכפיפה אחת, ולהסכים לחיי עוני וצמצום, ולשמוח ולעלוז בהם, ביודעה שבזכותם זוכה היא לרב טוב הצפון לצדיקים, בשותפותה המלאה בזכויות בעלה החשוב והצדיק, שכל עמלו הרב בתורה, שלו ושלה הוא.

מרוב הערכתה לכל רגע של לימוד התורה ועמלה, השתדלה עבורו רעייתו הצדקנית שיוכל ללמוד בלא כל עוֹל וטרדה, ומעולם לא תנתה לפניו את צרותיה וקשיה הרבים, בעוני ובמחסור התמידי בו הם חיו, אלא בכל עת עודדה ודרבנה אותו להמשיך בחיי התורה ועמלה, ולזכות לחיי העולם הבא, ואושרה הגדול היה בסיפוק הרב אודות חלקה הגדול בתורתו.

במשך השנים המשיכו אותה 'חברה טמאה' להטרידו ולנסות להדיחו מדרך עץ החיים, אך בכל השנים הוא כלל לא התפנה אליהם לדבר עמהם. רק עם אחד מהם הסכים נפתלי לדבר ולשוחח, לשמוע את דבריו ולהשיבו דבר. היה זה עם חננאל בן דודו, שלפני שנים הוא נמשך אחר אותם מדיחים. סיבת דיבורו עמו היתה, משום שאותו ניסה נפתלי להשיב לדרך עץ החיים, שישוב לעמל התורה ולקיום תורה ומצוות.

חננאל שבעבר נמנה עם המתמידים הגדולים של העיר, ויש שטוענים שגאוניותו עולה על התמדתו, זכה שנים רבות להיות מיושבי שבת תחכמוני בבתי המדרש שבעיר, אלא שאחרי שהדיחוהו אותם מדיחים, ומשכוהו אחריהם בעבותות החטא, הוא איבד את כל הנאתו וסיפוקו מעמל התורה, והלך עמם לבתי הגויים, ללמוד מחכמתם את תורת הרפואה, ותוך כמה שנים, שהוא יחסית זמן קצר ללימוד זה, השתלם בחכמת הרפואה ועלה על רבותיו גדולי הרופאים ופקע שמו כרופא גדול נאמן וחכם עד מאוד, וקיבל שם ותהילה וכבוד גדול, עד שכל השוטים שבבני העיר, שעושים מהטפל עיקר ומהעיקר טפל, הם אלו שנתגאו ברופא הגדול והמומחה שהוא בן עירם ומקומם, ורבים נמשכו אחריו ללמוד מחכמת הרפואה ולהחכים בה.

ר' נפתלי שידע שליבו של חננאל נפל בקרבו, וגופו טמא מחמת רוב חטאיו שעשה ומאכלות אסורות ששיקץ את נפשו בהם בבית הרופאים, בכל זאת היה משוחח עמו רבות, למנוע ממנו להכשל עוד ועוד, ודיבר על ליבו שיאזור כגבר חלציו ויתגבר על יצרו הרע בעיקרי היהדות, בשמירת שבת וכשרות, ולא יזיד עוד בעוונות אלו.

זכות התורה שחננאל למד בשנותיו הצעירות, עמדה לו שדברי ר' נפתלי בן דודו נכנסו לליבו, ובזכותם הוא מנע את עצמו מלהכשל ולהעמיק את הבור אליו נפל. בעצת נפתלי הוא נשא אשה יהודיה שאמנם לא היתה מה'צדיקות הגדולות', אבל מעלתה היתה, שרצתה להקים בית שבו ישמרו כשרות, שבת וקדושת ישראל, ועל כך הסכים חננאל להתחייב, ובאופן זה הצליח נפתלי בדבריו הרבים, להעמידו בקרן אורה, שהבית שהקים יהיה המשך לעם ישראל, ולא כמו שאר חבריו הרופאים, שהמשיכו להטמא עד שנשאו בת אל נכר ואבדו מתוך הקהל לעולמי עולמים.

באחת הפעמים שר' נפתלי שוחח עם חננאל אודות עיקר החיים ומטרתם, תוך כדי הדברים טען חננאל לר' נפתלי, שהנה למדנו שנינו יחדיו באותו בית המדרש, ועל ידי שלמדתי חכמת הרפואה, בכוחי לעזור ולסייע לרבים, לרפאות חולים ולמנוע מחלות קשות, ועל הצלת אדם אחד מישראל אמרו חז"ל, שהוא 'כאילו הציל עולם מלא', ועל כן, אני שהצלתי עשרות ומאות, קיימתי עשרות ומאות עולמות, לכאורה זכויותי רבות עד אין קץ ותכלית, לעומת אדם היושב והוגה בתורה, ומה גם שבחכמתי להציל אנשים שרופאים אחרים מתייאשים מרפואתם, ומה תשיב על כך.

אמנם אמת, השיבו ר' נפתלי, שאמרו חז"ל שהמציל נפש אחת מישראל כאילו הציל עולם מלא, וכל רופא המציל נפשות, יש לו זכויות רבות, אבל לפני ה', לימוד התורה חשוב וגדול יותר עשרת מונים מהצלת נפשות, כמו שאמרו במגילה (ט"ז ב'), 'גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות'. ומה שטענת בצדק על זכויותיך הרבות שבכל יום הנך מקיים עולם מלא, צריך אתה לדעת, כי לימוד התורה של לומדי התורה מציל הרבה יותר מכל ההצלות שהצלת בימי חייך, שלימוד התורה מגן ומונע מהצרות לבוא לעולם, ושומר על כל הבריות ממחלות ופגעים רעים וקשים, כמו שנאמר, אם בחקתי תלכו, שתהיו עמלים בתורה, אז באים כל הטובות, ואם חלילה לא יהיו עמלים בתורה, באים כל הצרות הצרורות, וכמפורסם המעשה שאירע בימי רבי עם ההוא כלילא (ב"ב ח' א'), שממנו הוכיח רבי את מה שתמיד אמר, שכל הצרות שבעולם באות בגלל אלו שאינן עוסקים בתורה.

אם כן תענה לי, אמר לו ר' נפתלי, מה אתה רוצה שבנך יהיה, רופא שיכול לרפאות חולים, או תלמיד חכם ועמל בתורה שבעמלו זה ובכח תורתו וקדושתו מונע מחלות ופגעים רעים ואסונות קשים לבל יבואו על הבריות.

בזכות דבריו אלו של ר' נפתלי לחננאל, הושפע חננאל ושלח את בנו ללמוד לימודי קודש אצל המלמד של העיר, כאשר בעקבות כך כעסו עליו כל בני חבורת הרשע שבעיר, וכאשר הבינו שיד ר' נפתלי בדבר, החליטו לנקום בו את נקמתם למען ישמעו ויראו כל תושבי העיר.

אותם פוחזים לא נבהלו לשלוח יד אל הקודש, לספר תורה החי שבקרבם, ורעיונם הנבזי והמרושע היה, שימצאו איזה שהוא דבר עלילה להעליל עליו אצל גויי הארץ, ואחר כן כבר יבואו כל הרבנים לבקש מהם שיפעילו את קשריהם עם אנשי השררה, להצילו מידיהם, ויעשו זאת רק בתנאי שיפסיקו לפעול לקירוב ילדיהם לתורה ולעמלה.

התכנית השטנית שהגו אותם חבר משחיתים, תוכננה לפרטי פרטים. באחד הלילות התגנב לבית המדרש אחד מאותם רשעים, כשהוא מעוטף כחובש בית המדרש, ועם כניסתו נטל ספר והתיישב בספסל הסמוך למקום מושבו של ר' נפתלי. שעה ארוכה ישב אותו רשע במקומו מול הספר הקדוש שלקח, ועשה עצמו כאילו הוא לומד בו, והמתין לשעת הכושר, בה יקום ר' נפתלי ממקומו. לאחר כמה שעות של עמל התורה ויגיעה בה, קם ר' נפתלי ממקומו ופנה אל עבר ארון הספרים להוציא ספר לעיין בו. באותה העת הביט אותו רשע לכל עבר, וכאשר ראה כי אין איש שרואה את מעשיו, חיש מהר הגיע אל עבר מושבו של ר' נפתלי, הוציא מכיסו אבקה לבנה ופיזרה על דף הגמרא בה עסק ר' נפתלי ועמל בה, ועל השולחן מסביב.

ר' נפתלי ששב מארון הספרים עם הספר שחיפש, וחזר לתלמודו, מרוב שקיעותו בסוגיא לא הרגיש כלל בריח החריף של הסם שפוזר, ואף לא ראה את האבקה הלבנה הפזורה במקום. אך כשעברו כמה דקות, הרגיש לפתע שנופלת עליו עייפות נוראה, וקשה לו להחזיק את עיניו פקוחות ולהמשיך לעמול בתורה הקדושה.

לא איש כר' נפתלי יוותר כה בקלות, ויתן למלאך הממונה על השינה לפרוש עליו את כנפיו, ובמיוחד שהשעה לא היתה כה מאוחרת, וסדר יומו שעליו להספיק עדיין רב, ועל כן, קם ר' נפתלי והחל להלך בבית המדרש לאורכו, כדי שההליכה תעוררו מעייפותו. גם כשהלך והסתובב בבית המדרש ראה שהעייפות השורה עליו היא קשה, והוא כמעט נרדם בהליכתו, על כן החליט לצאת לאויר הקר שבחוץ, שמשב הרוח הקריר יעוררו שיוכל לשוב לתלמודו, ולהספיק את כל מה שתכנן ללמוד בלילה זה.

לרגע הזה ציפו אותם רשעים שישבו והמתינו כשהם נסתרים מאחורי עצים עבותים. כשאך יצא ר' נפתלי מבית המדרש, הם הציתו אש בשדה הקוצים הסמוכה אל עבר בית המדרש, בתקוה כי ר' נפתלי יהיה שקוע בתלמודו, ולא יבחין כלל בשריפה, ואז הם כבר ידאגו ששוטרי העיר יאסרוהו בחשד שהבעיר את הבערה.

האש שהציתו התפשטה עד מהרה, ותוך זמן קצר היה מי שהבחין בשריפה והפעיל את הפעמונים המיועדים לשעת חרום זו, וצלצול הפעמונים העיר את התושבים הסמוכים למקום והזעיק את שוטרי העיר. התושבים הרבים שחששו שהשריפה תתפשט אל עבר הבתים, שרובם היו בנויים מעץ ושאר חומרים דליקים, יצאו מבתיהם כשלבוש השינה עליהם, ומיד החלו לשאוב דליי מים מהבארות הסמוכים, ולשופכם על האש המתפשטת מהרה.

זמן ארוך לקח לתושבים לכבות את השריפה הגדולה שפרצה, כאשר כל אותם רשעים שהבעירוה הצטרפו למאמצי הכיבוי, כשהם אומרים בכל עת, שצריך ששוטרי העיר יתפסו את אותו אחד שהבעיר את השריפה, וימצו עמו את הדין.

עוד לפני שהלהבות כובו לחלוטין, מצא אחד משוטרי העיר את ר' נפתלי כשהוא יושב רדום בצידי הדרך על גזע כרות בשולי מגרש הקוצים, במקום בו לפי הערכתם פרצה השריפה, וקרא לחבריו שיחד עוררוהו משנתו בצעקות וגידופים, אודות מה מעשהו כאן, והאם הוא זה שהצית את האש. כשראו השוטרים שר' נפתלי לא מבין כלל היכן הוא נמצא והיאך הגיע למקום, ואף שאלם על איזו שריפה הם מדברים, הם הבינו שכפי הנראה ידו במעל והדבר הגביר את חמת השוטרים, שהכוהו נמרצות ואף לקחוהו עמהם לבית המאסר שבתחנת המשטרה.

המשך בעמוד הבא

סיפור ושאלה בצידו

לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם פרש"י.

המשך מעמוד הקודם

כמה מיהודי העיר שעמלו קשות לכיבוי השריפה, ראו את השוטרים כשהם גוררים עמהם את ר' נפתלי, ניגשו אליהם וניסו להסביר להם שיש להם טעות בזיהוי, ולא יתכן ויש לאותו צדיק שייכות לשריפה, אלא שהשוטרים אטמו אוזניהם מלשמוע והדפו אותם בגסות, ואמרו להם שהם מבינים שהיהודים הם אלו שהציתו את האש בכוונה תחילה לשרוף את כל הגויים הגרים בעיר, ובקרוב יצאו לסדרת מעצרים, לתפוס את היהודים הנוספים הקשורים להצתה.

כשהשליכוהו השוטרים אל תוככי התא הקטן והמצחין בבית המאסר, היה ר' נפתלי כבר עירני לחלוטין, אלא שכעת מחשבותיו היו אודות מה מצבו של אותו תא, האם הוא נקי ומותר ללמוד בו, או שהוא בגדר מקומות המטונפים שאסורים בתלמוד תורה, שאם כן, כעת מצוותו היא שלא ללמוד מאומה. כשגילה שהתא נקי וניתן ללמוד בו, לשמחתו לא היה קץ וגבול, שה' גמל עמו חסד שגם במקומו זה הוא יכול לשבת ולעמול בתורה הקדושה, כשאיפתו הטהורה בכל עת ושעה.

יהודי העיר שהכירו כבר את שינאת השוטרים ליהודים, ככל שינאת גויי הארץ, ופעמים רבות אף יותר מהם, שהרי בידם כח ושררה, חששו מאוד מהבאות, ומה גם שחששו לשלומו של ר' נפתלי, על כן מיהרו אל בית המרא דאתרא, לספר לו את מה שאירע, שעצרו את ר' נפתלי באישון לילה על יד בית המדרש, בשעה שהתפשטה שם שריפת קוצים גדולה, ואף הוסיפו ואמרו את דברי השוטרים אודות המעצרים הנוספים הצפויים באותו לילה.

המרא דאתרא חכך בדעתו כמה רגעים, ומסיבות שונות הגיע למסקנא שאין מה לפחד מאיומי השוטרים אודות המעצרים הצפויים, ומה גם שאם אכן כך מתוכנן, השוטרים לא היו מגלים דבר, בכדי שלא יוכלו להתחבאות ולהמלט טרם בואם, ועל כן, שלח מיד את שמשו לבית ראש הקהל, לקרוא לו ולעסקני הציבור, שיבואו ויבדקו עמו היאך ניתן לקדם את פני הרעה, ומה הדרך להציל את ר' נפתלי מיד השוטרים.

ראש הקהל נבהל מאוד מבוא שמש המרא דאתרא אליו בשעה הסמוכה לעלות השחר, ותוך זמן קצר מיהר להגיע לביתו, בה נתוודע למאסרו של ר' נפתלי, ויחד עם שאר העסקנים שנתאספו, העלה רעיונות בדבר הדרך שניתן לפדות אותו ממעצרו.

העצה הפשוטה היא, טען ראש הקהל למרא דאתרא, שנפנה לאחד מאותם חבר משחיתים שבעירינו, אשר להם ישנם 'קשרים' עם אנשי המשטרה וקציניה, וככל הנראה הגויים פחות שונאים אותם מפני שיש קוי דמיון מקבילים ביניהם לבין גויי הארצות, במראם החיצוני ובלבוש ואף בחלק מסגנון אורחותיהם, ומסתבר שיחד עם זאת נשאר להם בליבם ובקרבם איזה רגש של ניצוץ יהודי להציל את מי שנתפס בידי הגויים.

המרא דאתרא שלל את רעיונו של ראש הקהל משלוש סיבות, הראשונה, על פי דברי דוד מלך ישראל (ש"א כ"ד י"ג), "מֵרְשָׁעִים יֵצֵא רֶשַׁע", ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, שלא יתכן ודבר טוב יצא מאותם רשעים. שנית, כלל לא ברור לי שהגויים שונאים את אותם פושעים פחות מאשר את היהודים שומרי משמרת התורה, וכידוע יסודו של הנצי"ב זצ"ל אודות ה'קידוש והבדלה' שיש בין ישראל לעמים, שבכל מקום בו היהודים נבדלו מהגויים, עשו עמהם 'הבדלה', הגויים כיבדו את היהודים, עשו להם 'קידוש', ואילו בכל מקום בו היהודים כיבדו את הגויים ונתערבו בהם, עשו להם קידוש, באותן מקומות הגויים עשו ליהודים 'הבדלה', הם רדפום עד חרמה ועשו להם צרות צרורות. כך שלפי יסוד זה, אמר המרא דאתרא, כלל לא ברור שהגויים אוהבים יותר את אותם רשעים ההולכים בדרכם ובעצתם.

ומה גם, הוסיף המרא דאתרא ואמר, לצערי הרב כלל לא בטוח לי שאותם פושעים יפעלו להצלת ר' נפתלי, ובמיוחד שהוא נחשב בעיניהם כסתירה המוחלטת ביותר להווי של חייהם, ולאורח חייהם הקלוקל, שכל ימיהם הם במרדף אחר הנאות ותאוות, ותמיד הם בדיכאון ובהרגשה קשה של חוסר סיפוק והנאה, ולעומתם, אני לא מכיר אדם נוסף בעיר, שאינו מחפש כלל אחר הנאות ותאוות, ובכל זאת תמיד שמח וטוב לב והצהלה על פניו בכל עת, למרות שבקושי אוכל וישן. והאמת היא, שליבי אומר לי, שיד אותם רשעים בדבר מאסרו, והלואי ואֶתבַּדֶה, ויתברר שאין ידם במעל.

המרא דאתרא ביקש מראש הקהל שימצא יהודי שומר תורה ומצוות מבני הקהילה, הבקי בשפת המדינה, שיוכל לדבר עם שר העיר אודות שחרורו של ר' נפתלי, ושמבין בחשיבות לומדי התורה ועמליה, שיראה לעצמו זכות גדולה לעסוק בשחרורו מבית הכלא ולהשיבו אל בית המדרש, שיוכל להמשיך לעמול בתורה ולהחזיק את העולם ולקיימו.

המרא דאתרא פנה אל עבר בית הכנסת לתפילת שחרית כוותיקין, כשהוא מזהיר את ראש הקהל שכעת דינו הוא כעוסק במצוות 'פדיון שבויים', שאסור לו להתפלל עד שלא יסדר את פדיונו של ר' נפתלי מבית האסורים. והוסיף ואמר, שאם יהיה צורך בו או בכל מה שצריך את דעתו, ניתן לבוא אליו לבית הכנסת לקרוא לו, אפילו אם הוא עומד באמצע תפילת שמונה עשרה.

דקות ספורות לאחר הנץ החמה, כשהמרא דאתרא עמד באמצע תפילת שמונה עשרה, נכנס בבהלה אל בית הכנסת ר' שכנא, אחד מעסקני הקהילה, ומיד עם כניסתו פנה אל עבר מקום עומדו של המרא דאתרא, וכשהוא עומד באמצע תפילתו, הקיש קלות על העמוד בסמוך למקום תפילתו. גם הטפיחות הקלות על כתפו של הרב לא הפנו את תשומת ליבו, המרא דאתרא עמד באותה עת לפני המלך, ולא הרגיש כלל בדבר. רק כשאחד מהמתפללים בא לעזרו ונענע את הרב נענוע רב, לפתע נתעורר הרב משרעפיו, ומבוהל כולו מהפרעת תפילתו, הביט אליהם.

ר' שכנא פנה אל המרא דאתרא ואמר לו, ששילמו שלמונים לאחד מאנשי שר העיר, ונקבעה להם פגישה לעוד כשעה, אלא שכבר העת שהשליח יצא לדרכו, וכולם ממתינים להכרעת הרב בדבר מי יהיה שליח הקהילה לשר העיר, לפעול למען שחרורו של ר' נפתלי מבית מאסרו, כאשר מומלצי ראש הקהל הם, ר' יקותיאל, ר' יחמיאל ור' יחזקאל.

הרב חשב רגע, ולאחר מכן הוציא את קולמוסו וכתב להם את הוראתו, ששלושתם ילכו יחדיו, אלא שרק ר' יחמיאל יהיה מי שידבר לפני השר, וה' ירחם עלינו ויעזרם להיות שליחים נאמנים להוציא את ר' נפתלי מבית האסורים.

לפני שהמרא דאתרא מסר את הפתק לידי ר' שכנא, הוא העביר קו כפול מתחת לתיבות 'שרק ר' יחמיאל יהיה זה שידבר לפני השר', כאומר שהוא מקפיד על כך הקפדה חמורה. מיד עם מסירת הפתק לר' שכנא, חזר המרא דאתרא לתפילתו ולעמידתו בפני המלך.

עם קבלת הפתק מיהר ר' שכנא לבית ראש הקהל, והודיע להם את הכרעתו של הרב, תוך שהוא מראה להם את הפתק עם הקו הכפול שסימן המרא דאתרא אודות כך, שרק ר' יחמיאל יהיה זה שידבר בפני השר, באומרו שהרב הדגיש זאת למרות שהיה באמצע תפילת שמונה עשרה, וזה מראה עד כמה הדבר חשוב בעיני המרא דאתרא, ועל כן אין להם לנטות ימין או שמאל מדבריו הברורים של הרב.

יתכן, הוסיף ר' שכנא מעצמו, שסיבת הדבר היא, היות והמרא דאתרא ידיו רב לו גם בחלקי הנסתר שבתורה, ראה דבר זה בשמו של יחמיאל, שה' ירחם עליהם ועל ידו תעשה שליחות זו על הצד היותר טוב ומועיל.

חסד ה' בידם הצליח, שר העיר קיבלם בכבוד רב, ור' יחמיאל בתחילה פתח בכבודו ובמעלתו הרבה של השר, עד כמה יהודי העיר מעריכים אותו כאיש שלום המכלכל כל דרכיו במשפט, ודואג להנהיג את העיר בצורה נאותה ונכונה, על דרך הישר וההגינות.

לאחר מכן החל ר' יחמיאל לספר לשר אודות החשיבות הרבה אותם יהודי העיר מעריכים לומדי תורה, ובמיוחד לאלו העוסקים בה יומם ולילה, שבלימודם זה הם מצילים את כולם מכל דבר רע, ומכל מיני פורענות. ועתה, הוסיף ואמר, כל בני העיר מצטערים על מאסרו של ר' נפתלי, שהוא אחד מחשובי יהודי העיר, העוסק בלימוד התורה ועמלה יומם וליל, שכולם מעריכים אותו ומכבדים אותו עד מאוד, ולא יתכן כלל שאדם חשוב ונעלה כמותו ילך להצית אש בקוצים, או לעשות כל תעלול דומה.

ומה שמצאוהו רדום על עץ כרות באיזור השריפה, והוא לא ידע כלל מהשריפה, למרות היותה בסמוך אליו, היא משום היותו שקוע בעומק עיונו בתורה הקדושה, והראיה הגדולה לזה, שהוא מציע ששר העיר ישלח שוטר אליו לתאו, ויבדוק במה הוא עוסק באותה שעה.

שר העיר קיבל את דברי ר' יחמיאל, ואמר לו שיש לו בליבו הערכה לאותם היהודים הלומדים את תורתם, ועל כן, אם אמת נכון הדבר, הרי שהוא ישחררו מיידית.

באותה שעה החליט שר העיר לבדוק בעצמו את ר' נפתלי בתאו, ועל כן פנה אל שוטריו וציווים ללוותו אל תא המאסר בו כלוא ר' נפתלי. השוטר פתח לשר העיר את תאו של ר' נפתלי, ולנגדיו ראה מחזה מיוחד שלא ראה מעולם. ר' נפתלי יושב בתאו, כאשר יד ימינו מכסה את עיניו, והוא אומר מילים בשפה זרה ובאיטיות, ואינו מבחין כלל בנכנסים.

גם כאשר הסיר ר' נפתלי את ידו מעל עיניו, והפסיק באמירת התיבות בקול, החל לומר מילים נוספות בשפה זרה, כאשר הוא מקפיד לאיית כל אות בהגייתה הנכונה, וכל אותה העת הוא לא מבחין כלל בכל אלו העומדים לפניו.

כשסיים ר' נפתלי לקרוא פרשה ראשונה של קריאת שמע, ועמד להתחיל בפרשה השניה, הרגיש לפתע שיש כאן איזו שהיא תכונה והמולה. הוא הרים את עיניו וראה לפניו קבוצה של גויים, וביניהם אדם הנראה מכובד יותר, וממונה עליהם.

באותה העת פקד עליו אותו גוי מכובד שיקום ויגש אליו. היה זה שר העיר שקרא לו ואמר לשוטרים שסמוכים אליו, שיקחוהו ויתירו את אזיקיו, וישחררוהו לחפשי. הוא מיד ראה עליו ובהנהגתו, שאינו עוד איזה 'ארחי פרחי' משועמם המחפש לשרוף קוצים.

עם יציאתו של ר' נפתלי מבית האסורים, פנה שר העיר אליו ובקש ממנו את ברכתו. באומרו, אני רואה עליך שאתה אדם קדוש, ועל כן תברך אותי שאזכה להמשיך בתפקידי זה רבות בשנים. ר' נפתלי בירכו שאם יראה תמיד לשמור את היהודים לבל יעשו להם רעה, ולא יטה את אוזנו לשמוע עליהם עלילות דברים, אלא תמיד יחקור אחר האמת ויחפש להביא שלום, ה' יברכו שיזכה להמשיך בתפקידו זה החשוב לאורך ימים ושנים.

כשדבר שחרורו של ר' נפתלי נודע בציבור, יחד עם הוראתו של הרב אודות זאת שרק ר' יחמיאל יהיה המדבר לפני השר, התפרסמה עמה יחד גם פרשנותו של ר' שכנא מדוע הורה הרב כן, והדגיש זאת, וכפי שכולם ראו, הוא אכן הצליח בשליחותו.

באחד הימים שאל אחד הנכדים את המרא דאתרא, האם הפרשנות של ר' שכנא נכונה בדבר מה שעשה. השיבו הסב, 'לא מיניה ולא מקצתיה', אין כל שייכות בין שמו ותפקידו, וגם לצערי אני לא בקי בסתרי התורה, והלוואי שאהיה בקי בחלק הנגלה שבתורה הקדושה, שגם הוא ארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים.

הסיבה שבחרתי בר' יחמיאל היתה, משום שידוע לי שהוא לומד בכל שבוע את הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום עם פרש"י, ולימודו זה הוא לא רק ב'העברה בעלמא', אלא באופן רציני ובעיון נמרץ, ועל כן ידעתי שבעזר ה' הוא יצליח בשליחותו לשחרר את ר' נפתלי, כפי שאכן היה לבסוף.

מה הסיבה שמחמתה הבין המרא דאתרא שיש קשר בין בחירת ר' יחמיאל לשליחות הגורלית, לבין הקפדתו בלימוד הפרשה עפרש"י ?

טאגאונאכטלערנער - הלומד יומם וליל

תשובה ל"סיפור ושאלה בצידו" מגליון שבוע שעבר

בתשובה לשאלה, מנין בפרשתינו עפרש"י הגיע גילון לרעיונו בדבר דרך החקירה לחקור בו 'מחבל' שהחוק אינו מאפשר לחוקרו כדבעי, וזאת על ידי שהעבירוהו ממקום למקום עשרות פעמים, ומחמת כן נשברה רוחו והוא התחיל לספר בחקירתו את מה שהיו צריכים לשמוע ממנו. גילון הגיע לרעיונו זה בדבר הטרטור המיוחד שיש בהעברת הנחקר ממקום למקום במשך עשרות פעמים, שיכול לגרום לנחקר שיספר את סודותיו עליהם שומר בקרבו, וזאת מדברי רש"י ה' י"ח, עה"פ, "וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי ה' וּפֹרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל כַּפֶּיהָ אֵת מִנְחַת הַזִּכָּרוֹן מִנְחַת קְנָאֹת הִוא וּבְיַד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מֵי הַמָּרִים הַמְאָרֲרִים", וביאר רש"י, "והעמיד הכהן וגו'. והלא כבר נאמר והעמידה לפני ה', אלא מסיעין היו אותה ממקום למקום כדי ליגעה ותטרף דעתה ותודה". מבואר בדברי רש"י, שהעברה ממקום למקום מייגעת ומטריפה את הדעת, ועל ידי זה ניתן להוציא את המידע שצריך מאותו אחד

תשובות לשאלות המתפרסמות בעלון זה, יש לשלוח בכתב ברור וקריא, בצירוף שם, כתובת וטלפון,
עד ליום ג' בשעה 23.00 בלבד לפקס' 9741115 - (08) [מחו"ל: בקידומת 8 - 972 +] (24 שעות)
[או למייל yaepstein@aol.com **עד יום ב' בערב בלבד**]

הפרסים לשבוע זה: "יסוד ושורש העבודה", ב"כ.
עוד שלושה זוכים מספים, כל אחד **ב"ספר הישר - מדרשי חז"ל".**
הפרס לשבוע זה על "סיפור ושאלה בצידו": שני זוכים, כל אחד ב**"תיבת גמא עה"ת לבעל הפמ"ג עם הגאות רע"א"**

להערות, הארות ותגובות וכל ענייני העלון, ותרומות והנצחות, יש לפנות למערכת בפקס ובמייל הנ"ל

שפות הזוכים לשבוע שעבר
הרבנים \ הבה"ח
אומן ש.ח. – מודיעין עילית – יסוד ושורש העבודה, ב"כ.
גרוס י.ש. – לונדון – ספר הישר - מדרשי חז"ל.
ליבוביץ י.צ. – קרית ספר – ספר הישר - מדרשי חז"ל.
כהן א.ג. – בני ברק – ספר הישר - מדרשי חז"ל.
אהרן ש. – שיקאגו – תיבת גמא עה"ת עם הגאות רע"א.
יעקובזון י. – מודיעין עילית – תיבת גמא עה"ת עם הגאות רע"א.
הודעה נשלחה/תשלח לזוכים. (במהלך החודש הקרוב)

לתקופת נסיון, ניתן לקבל כל שבוע את העלון **בפקס** או **באימייל** (ללא תשלום). המעונינים לקבלו, ישלחו את שמם וכתובתם בכתב ברור, בתוספת מס' טלפון לבירורים, לפקס המערכת או למייל:
yaepstein@aol.com

© כל הזכויות שמורות ל"איחוד בחידוד" ולרבנים הכותבים – מודיעין עילית - ארץ ישראל